

Sisekaitseakadeemia

Politsei- ja piirivalvekolledž

Üllar Kütt

POLITSEI JA PIIRIVALVE SEADUSES SÄTESTATUD POLITSEI
JÄRELEVALVE ERIMEETMETE (VIIBIMISKEELD, VALDUSESSE
SISENEMINE, VALDUSE LÄBIVAATUS JA VALLASASJA
HOIULEVÕTMINE) RAKENDAMISEL TÕUSETUNUD
PROBLEEMID LÄÄNE PREFEKTUURI NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja:

Irina Punko, BA

Kaasjuhendaja:

Ülle Vanaisak, MA

Muraste 2011

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei- ja piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: Juuni 2011
Töö pealkiri: Politsei ja piirivalve seaduses sätestatud politsei järelevalve erimeetmete (viibimiskeeld, valdusesse sisenemine, valduse läbivaatus ja vallasasja hoiulevõtmine) rakendamisel tõusetunud probleemid Lääne Prefektuuri näitel.	
Töö autor: Üllar Kütt	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõtte: Töö on 58 lehel, eesti keeles.</p> <p>Teema käsitus on uudne, sest seni ei ole politsei järelevalve erimeetmete, „viibimiskeeld“, „valdusesse sisenemine“, „valduse läbivaatus“ ja „vallasasja hoiulevõtmine“ kohaldamisest põhjalikku ülevaadet koostatud ja aktuaalne, sest võrreldes PolS on politsei järelevalve meetmeid täiendatud ja lisatud, kuid puudub ülevaade erimeetmete rakendamisest, praktikast ja vormistamisest.</p> <p>Käesoleva töö eesmärgiks oli selgitada välja Lääne Prefektuuris politsei järelevalve erimeetmete „viibimiskeeld“, „valdusesse sisenemine“, „valduse läbivaatus“ ja „vallasasja hoiulevõtmine“ rakendamisel tõusetunud probleemid ja teha ettepanekud erimeetmete õiguspäraseks rakendamiseks.</p> <p>Lõputöös püstitati järgmised uurimisküsimused: 1. Kas politseiametnikud rakendavad PPVS sätestatud politsei järelevalve erimeetmeid „viibimiskeeld“, „valdusesse sisenemine“, „valduse läbivaatus“ ja „vallasasja hoiulevõtmine“ praktikas õiguspäraselt ja millisel tasemel on politseiametnike teadmised selles valdkonnas?</p> <p>2. Kas PPVS sätestatud politsei järelevalve erimeetmete „viibimiskeeld“, „valdusesse sisenemine“, „valduse läbivaatus“ ja „vallasasja hoiulevõtmine“ rakendamisel esineb õiguslikke probleeme?</p> <p>Uuringu läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset andmekogumise meetodit struktureeritud intervjuud, mis viidi läbi politseijaoskonna juhtidega ja välijuhtidega.</p> <p>Töö käigus läbi viidud uuringust sai ülevaade rakendatud politsei järelevalve erimeetmete kohaldamisest ja selgus, et sageli ei ole erimeetmete rakendamine õiguspärane. Uuringu kokkuvõttes on töö autor teinud ettepanekud edasiste PPVS koolituste läbiviimiseks ja politseiametnikele vastavasisuliste meelepeade koostamiseks.</p> <p>Antud tööst saab edasi arendada kordusuuringu, saamaks ülevaadet kuidas on edaspidised PPVS koolitused ja praktika muutnud politsei järelevalve erimeetmete rakendamist ja nende vormistamist.</p>	
Võtmesõnad: oht, politsei järelevalve, valdus, vallasasi, viibimiskeeld	
Võõrkeelsed võtmesõnad: опасность, полицейский надзор, владение, движимая вещь, запрет на пребывание	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud Kolledži direktor:	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
SISUKORD	3
MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	5
SISSEJUHATUS	6
1. HALDUSMENETLUSE ÜLDPÕHIMÕTTED	8
2. TEOREETILINE ÜLEVAADE POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETMETEST	14
2.1. Politsei järelevalve erimeetmete kujunemine Eesti õiguses	14
2.2. Viibimiskeelu kohaldamise õiguslikud alused	19
2.3. Valdusesse sisenemise kohaldamise õiguslikud alused.....	21
2.4. Valduse läbivaatuse kohaldamise õiguslikud alused.....	24
2.5. Vallasasja hoiulevõtmise kohaldamise õiguslikud alused.....	26
3. POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETMETE RAKENDAMINE LÄÄNE PREFEKTUURIS	28
3.1. Uuringu eesmärk	28
3.2. Uuringu meetodika ja valim	28
3.3. Intervjuu küsimuste ja vastuste analüüs	29
3.4. Probleemid politsei järelevalve erimeetmete rakendamisel ja ettepanekud	43
KOKKUVÕTE	45
PEZJOME	46
KASUTATUD KIRJANDUS	47
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	50
LISA 1. POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETMETE TURVAKONTROLL, VIIBIMISKEELD, ISIKU LÄBIVAATUS, SÕIDUKI PEATAMINE KOHALDAMISE PROTOKOLL	51

LISA 2. POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETME VALLASASJA LÄBIVAATUS, VALDUSESSE SISENEMINE, VALDUSE LÄBIVAATUS KOHALDAMISE PROTOKOLL	53
LISA 3. POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETME VALLASASJA HOIULEVÕTMINE KOHALDAMISE PROTOKOLL	55
LISA 4. POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETMETE KOHALDAMISE NÕUDED.....	57
LISA 5. ANDMED INTERVJUEERITAVATE KOHTA.....	58

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

- 1 Asi – asi on kehaline ese¹
- 2 Kõrgendatud oht – on oht isiku elule, kehalisele puutumatusesele, füüsilisele vabadusele, suure väärtusega varalisele hüvele või suure keskkonnakahju tekkimise oht²
- 3 Politsei järelevalve – politsei tegevus ohu ennetamisel, tõrjumisel ja korrariikkumise kõrvaldamisel³
- 4 Vahetu oht – on olukord, kus korrariikkumine leiab juba aset või on suur tõenäosus, et see kohe algab⁴
- 5 Vahetu sund – on füüsilise isiku, looma või asja mõjutamine füüsilise jõuga, erivahendiga või relvaga⁵
- 6 Valdaja – valdaja on isik, kelle tegeliku võimu all asi on⁶
- 7 Valdus – valdus on tegelik võim asja üle⁷
- 8 Vallasasi – asi, mis ei ole kinnisasi, on vallasasi⁸
- 9 AÕS – asjaõigusseadus
- 10 HMS – haldusmenetluse seadus
- 11 PolS - politseiseadus
- 12 PPVS – politsei ja piirivalve seadus
- 13 PS – Eesti Vabariigi põhiseadus
- 14 TsÜS – tsiviilseadustiku üldosa seadus
- 15 VÕKS – välisõhu kaitse seadus

¹ Tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 49 lg 1.

² Politsei ja piirivalve seaduse § 7³ lg 3.

³ Politsei ja piirivalve seaduse § 7¹ lg 1.

⁴ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³ lg 4.

⁵ Politsei ja piirivalve seaduse § 26.

⁶ Asjaõigusseaduse § 31.

⁷ Asjaõigusseaduse § 32.

⁸ Tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 50 lg 2.

SISSEJUHATUS

Paljude teadlaste seisukohale tuginedes mõeldakse kaasaegses maailmas „hea politsei tegevuse“ all eelkõige oskust probleemiga tegeleda ilma sunniabinõude või jõu kasutusele võtmiseta, tavaliselt osava verbaalse taktikaga⁹. Vaatamata politsei püüdlustele lahendada probleeme verbaalse taktikaga, tuleb aegajalt ikka ette situatsioone, mille lahendamiseks tuleb rakendada nii sunniabinõusid kui ka jõudu.

Eesti on muutunud suure Euroopa sisejulgeoleku ruumi osaks, mis seab politseile senisest oluliselt kõrgemaid nõudeid nii organisatsioonile kui ka tegevuste tõhususe osas. Senisest enam peab politsei tagama valmisoleku toimetulekuks ekstreemsetes olukordades ja proportsionaalse jõu kasutamiseks.¹⁰

Politsei ja piirivalve seaduse¹¹ (edaspidi PPVS) vastuvõtmisega 06.05.2009 korrigeeriti politseiseaduses¹² (edaspidi PolS) loetletud ülesandeid ning politsei tegevuse õiguslikke aluseid.

PPVS näeb ette need riikliku järelevalve üld- ja erimeetmed, millega reguleeritakse politsei sekkumise volitused ja pädevused.

Aegajalt heidetakse politseile ette, et politsei ei kasuta ohu ennetamisel, tõrjumisel ja korrariikkumise kõrvaldamisel neile seadusega antud võimalusi ning abivajajad jäävad kas kvalifitseeritud abita või saavad abi hilinemisega. PPVS on praeguseks kehtinud rohkem kui aasta ja sageli ei rakenda politsei järelevalve erimeetmeid oma ülesannete täitmisel, kui see oleks vajalik ning esineb juhtumeid, kus erimeetmete rakendamine ei ole õiguspärane.

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on selgitada välja Lääne Prefektuuris politsei järelevalve erimeetmete, „viibimiskeeld“, „valdusesse sisenemine“, „valduse läbivaatus“ ja „vallasasja hoiulevõõtmine“ rakendamisel tõusetunud probleemid ja teha ettepanekud erimeetmete õiguspäraseks rakendamiseks. Antud lõputöö puhul on tegemist kompaktses teoreetilises ülevaatega, mida saab kasutada õppevahendina. Teema käsitus on uudne, sest seni ei ole politsei järelevalve erimeetmete, „viibimiskeeld“, „valdusesse sisenemine“, „valduse läbivaatus“ ja „vallasasja hoiulevõõtmine“ kohaldamisest põhjalikku ülevaadet koostatud ja aktuaalne, sest võrreldes PolS on politsei järelevalve meetmeid täiendatud ja lisatud. Lisades meetmete

⁹ Reiner, R., *The politics of the police* (3rd ed), (New York: Oxford University Press Inc., 2002). lk 6.

¹⁰ Riigikogu, „Politsei ja piirivalve seaduse eelnõu seletuskiri“ (2008), <www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&oemshelp=true&eid=408188&u=20110326190645> (29.01.2011).

¹¹ Politsei ja piirivalve seadus 06.05.2009, jõustunud 01.01.2010, osaliselt 01.01.2012 – RT I 2009, 26, 159...RT I 2010, 41, 240.

¹² Politseiseadus 20.09.1990, jõustunud 08.10.1990 – RT 1990, 10, 113...RT I 2008, 28, 181.

kohaldamise uusi põhimõtteid, on tegemist politseile uue regulatsiooniga, mis vajab selle head tundmist ja julgust ning oskust neid rakendada. Kuigi PPVS on kehtinud juba rohkem kui aasta, puudub ülevaade erimeetmete rakendamisest, praktikast ja vormistamisest.

Eeltoodust tulenevalt on lõputöös püstitatud uurimisküsimused:

1. Kas politseiametnikud rakendavad PPVS sätestatud politsei järelevalve erimeetmeid „viibimiskeeld“, „valdusesse sisenemine“, „valduse läbivaatus“ ja „vallasasja hoiulevõtmine“ praktikas õiguspäraselt ja millisel tasemel on politseiametnike teadmised selles valdkonnas?
2. Kas PPVS sätestatud politsei järelevalve erimeetmete „viibimiskeeld“, „valdusesse sisenemine“, „valduse läbivaatus“ ja „vallasasja hoiulevõtmine“ rakendamisel esineb õiguslikke probleeme?

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. anda ülevaade politsei järelevalve erimeetmetest viibimiskeeld, valdusesse sisenemine, valduse läbivaatus ja vallasasja hoiulevõtmine ning nende kohaldamise üldpõhimõtetest
2. koostada küsimustik ja läbi viia süvaintervjuud Lääne Prefektuuri politseinike seas, saamaks teada millistel juhtudel ja kuidas politsei järelevalve erimeetmeid rakendatakse
3. analüüsida ja võrrelda intervjuude tulemusi
4. analüüsida uuringu tulemusi teoreetiliste lähtekohtadega
5. teha järeldusi ja ettepanekuid politsei järelevalve erimeetmete õiguspäraseks rakendamiseks (sh töötada välja juhised tüüpsituatsioonides käitumiseks)

Uuringu läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset andmekogumise meetodit struktureeritud intervjuud, eesmärgiga saada ülevaade politsei järelevalve erimeetmete rakendamisest Lääne Prefektuuri eri maakondades.

Töö on jaotatud kolme peatükki. Esimeses antakse ülevaade haldusmenetluse üldpõhimõtetest. Teises peatükis antakse ülevaade politsei järelevalve erimeetmete kujunemisest eesti õiguses ning erimeetmete „viibimiskeeld“, „valdusesse sisenemine“, „valduse läbivaatus“ ja „vallasasja hoiulevõtmine“ kohaldamise õiguslikest alustest. Kolmandas osas analüüsitakse läbiviidud intervjuude tulemusi ja saadakse ülevaade politsei järelevalve erimeetmete rakendamisel tõusetunud probleemidest.

Läbiviidud uuringu tulemustele tuginedes tuleks üle vaadata politseiasutustes PPVS teemaliste koolituste vajadus ja muuta seniste koolituste ülesehitust.

1. HALDUSMENETLUSE ÜLDPÕHIMÕTTED

Haldusmenetluse seaduse¹³ (edaspidi HMS) põhiline eesmärk on tagada haldusaktide andmisel ja haldustoimingute tegemisel lihtne, kaasaegne ja isikute õigusi arvestav menetlus¹⁴. HMS on suunatud isiku õiguste kaitse tagamisele ühtlase, isiku osalust ja kohtulikku kontrolli võimaldava haldusmenetluse korra loomise teel¹⁵. HMS peamine eesmärk on isikute õiguste kaitsmine. Teiseks HMS eesmärgiks on kehtestada paindlikud menetlusreeglid, mis muudavad menetluse läbiviimise lihtsamaks ja kiiremaks.

PPVS on tihedalt seotud HMS, sest PPVS ettenähtud haldusmenetlusele kohaldatakse HMS sätteid, arvestades PPVS erisusi¹⁶. PolS toodi sama põhimõtte sisse alates 13.07.2008¹⁷. Varasemates redaktsioonides haldusmenetlusele otsesõnu ei viidatud, kuid samas arvestati nende põhimõtetega.

Haldusmenetluse läbiviimises rakendatakse järgmisi üldiseid põhimõtteid: seaduslikkuse põhimõtte, oportuuniteedi põhimõtte, proportsionaalsuse põhimõtte, võrdse kohtlemise põhimõtte, eesmärgipärasuse põhimõtte, uurimispõhimõtte, õiguste kaitse ja inimväärikuse põhimõtte ja selgitamiskohustus.

Seaduslikkuse põhimõtte. Haldusmenetluses võib piirata isiku põhiõigusi ja –vabadusi ning tema muid subjektiivseid õigusi ainult seaduse alusel¹⁸. Eesti Vabariigi põhiseadus¹⁹ (edaspidi PS) sätestab, et riigivõimu teostatakse üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel²⁰. Antud põhimõtte järgi peavad kõik haldusnormid olema kooskõlas nii PS kui ka teiste seadustega. Isikute põhiõigused ja vabadused on sätestatud PS 2. peatükis. Kuna kõik õigusaktide tekstid on kõigile isikutele kättesaadavad, siis seaduslikkuse printsiip tagab selle, et haldusorganite tegevust on võimalik mingil määral ette näha ja sellega saab eelnevalt arvestada.

¹³ Haldusmenetluse seadus 06.06.2001, jõustunud 01.01.2002 – RT I 2001, 58, 354 . . . RT I 2009, 27, 164.

¹⁴ Riigikogu, „Haldusmenetluse seaduse ja Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri“ (2000), <www.riigikogu.ee/?page=eelnou2&op=ems&eid=456&assembly=9&u=20110326191619> (08.02.2011).

¹⁵ Haldusmenetluse seaduse § 1.

¹⁶ Politsei ja piirivalveseaduse § 1 lg 3.

¹⁷ Politseiseaduse § 1 lg 2.

¹⁸ Haldusmenetluse seaduse § 3 lg 1.

¹⁹ Eesti Vabariigi põhiseadus 28.06.1992, jõustunud 03.07.1992 – RT 1992, 26, 349 . . . RT I 2007, 33, 210.

²⁰ Eesti Vabariigi põhiseaduse § 3 lg 1.

Piiranguid võib PS kohaselt kehtestada ainult seaduse alusel. Seega põhiõigusi saab piirata mingi seadusega, mis omakorda peab olema kooskõlas PS. Välistatud peab olema olukord, kus põhiõigust piiratakse ainult seaduse alusel ilma seda eelnevalt seadusega piiramata.²¹

Ka PPVS sätestab, et isikute põhiõiguste ja muude subjektiivsete õiguste piiramine järelevalvemenetluses toimub ainult seaduse alusel²².

Oportuuniteedi e. otstarbekuse põhimõte. Kaalutusõigus (diskretsioon) on haldusorganile seadusega antud volitus kaaluda otsuste tegemist või valida erinevate otsustuste vahel²³. Haldusakti õiguslik alus võib olla haldusorgani jaoks nii lubav kui ka kohustav. Kui haldusakti õiguslik alus on kohustav, siis ei ole haldusorganil valikut ja haldusakt tuleb igal juhul välja anda. Lubava puhul aga haldusorgan kaalub, kas haldusakt välja anda, või jätta see võimalus kasutamata.²⁴

Kaalutusõiguse vormid on otsustusdiskretsioon ja valikudiskretsioon. Otsustus-diskretsiooniga on tegemist siis, kui haldusorgan võib haldusakti anda, kuid see ei ole õigusnormide järgi kohustuslik. Valikudiskretsiooniga on tegemist siis, kui on võimalik valida erineva sisuga haldusaktide andmise üle. Mõlemad kaalutusõiguse vormid võivad esineda ka üheaegselt. Näiteks olukorras, kus haldusorgan otsustab sekkumise üle ja kui sekkub, siis otsustab kuidas seda teha.²⁵

Kui kaalutusõigust ei teostata seadusega antud piirides, siis on tegemist kaalutusveaga. Kaalutusvead on: kaalutluse kasutamata jätmine, kaalutusõiguse piiride ületamine, kaalutusõiguse väärkasutus, kaalutusnormi eesmärgi arvestamata jätmine, põhiseaduslike väärtuste arvestamata jätmine, halduspraktika ja halduseeskirjade arvestamata jätmine, otstarbekuse kriteeriumi eiramine, kaalumata jätmine ja puudulik kaalumine.²⁶

Proportsionaalsuse põhimõte. Proportsionaalsuse põhimõtte elemendid on sobivus, vajalikkus ja mõõdukus. Väga oluline on proportsionaalsuse põhimõttega arvestamine haldusmenetluse toimingutes, millega riivatakse isikute õigusi.

²¹ Truuväli, E.-J., *et al*, *Eesti Vabariigi põhiseadus: Kommenteeritud väljaanne* (Tallinn: Juura, 2002), lk 58.

²² Politsei ja piirivalve seaduse § 7⁵.

²³ Haldusmenetluse seaduse § 4 lg 1.

²⁴ Aedmaa, A., *et al*, *Haldusmenetluse käsiraamat* (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2004), lk 277.

²⁵ Aedmaa, *Haldusmenetlus, ibid* 22, lk 227.

²⁶ Pikamäe, K., „Kaalutusvigadest“, 14 *Juridica* (2006) nr 2, 75-83, lk 77-82.

Sobiv on abinõu, mis soodustab eesmärgi saavutamist. Vaieldamatult ebaproportsionaalne on sobivuse mõttes abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta eesmärgi saavutamist. Sobivuse nõude sisuks on kaitsta isikut avaliku võimu tarbetu sekkumise eest.²⁷ PS on vastuolus ja seega keelatud sellised meetmed, mis mitte mingil juhul ei soodusta eesmärgi saavutamist. Oluline ei ole see, et meede oma eesmärgi täielikult saavutaks. Piisab kui rakendatav meede püstitatud eesmärgi täitmisele kaasa aitab. Meede ei ole mitte mingil juhul sobiv, kui see hoopis kahjustab eesmärgi saavutamist.²⁸

Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Arvestada tuleb ka seda, kuivõrd koormavad erinevad abinõud kolmandaid isikuid, samuti erinevusi riigi kulutustes.²⁹ Tihti on võimalik soovitud eesmärgi täitmisel valida mitme erineva meetme vahel. Sellisel juhul tuleb rakendada just seda meetet, mis on küll efektiivsusest sarnane, kuid isiku põhiõigusi riivab kõige vähem. Põhimõtteliselt tähendab see seda, et mitme võimaliku sobiva meetme hulgast tuleb rakendada kõige leebemat. Samas tuleb arvestada ka sellega, et kõige leebem meede ei tooks kaasa haldusorganile talumatult kõrgeid finantskohustusi.³⁰

Mõõdukuse nõuet iseloomustab arusaam, et riiklik meede ei tohi olla riivatud isiku jaoks nii koormav, et see on taotletud eesmärgiga ebaproportsionaalne. Just proportsionaalsus kitsamas tähenduses ehk mõõdukus hoolitseb õigusriigi aluspõhimõttest tuleneva peenetundelisuse nõude täitmise eest. Isegi kui konkreetne abinõu on hädavajalik ohu kõrvaldamiseks ning on selleks ka kõige leebem vahend, võib ta ikkagi olla ebaproportsionaalne, kui ta kahjustab üksikisikut või üldsust määral, mis ei ole soovitud eesmärgiga mõõdukas suhtes.³¹

Proportsionaalsuse põhimõtte täitmisel on väga oluline, et haldusorgan mõtleks ülimalt hoolega läbi meetmete rakendamise ja ei piiraks isikute põhiõigusi tühiste asjade pärast, vaid rakendaksid meetmeid vaid siis, kui see on hädavajalik.

Suhtesse tuleb seada riivatud õigus ja riivet õigustavad põhjused. Kui riivet õigustavad põhjused jäävad kaalumisel riivatud põhiõigusele alla, on avaliku võimu abinõu PS vastuolus ja seega keelatud.³²

²⁷ Tallinna Ringkonnakohtu taotlus tunnistada käibemaksuseaduse § 18 lg 8 teine lause kehtetuks, põhiseaduslikkuse järelevalve asi nr 3-4-1-1-02, Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium, kohtuotsus, 06.03.2002, lõik 15.

²⁸ Truuväli, *Põhiseadus, supra nota 21*, lk 112.

²⁹ 3-4-1-1-02, *supra nota 27*, lõik 15.

³⁰ Truuväli, *Põhiseadus, supra nota 21*, lk 112.

³¹ Niemeier, M., „Nõuded õigusriiklikule politseiõigusele – proportsionaalsuse põhimõtte ja Euroopa õigus“, 12 *Juridica* (2004), nr 7, 461-467, lk 462.

³² Truuväli, *Põhiseadus, supra nota 21*, lk 113.

Proportsionaalsuse printsiibis nähakse ka omamoodi tõlgendamise abinõud. See tuleb ilmsiks, kui näiteks kaks PS kaitstud õigust omavahel kollideeruvad. PS ühtsus nõuab siinkohal optimaalse lahenduse leidmist. Mõlemat õigust tuleb teise huvides piirata sedavõrd, et leitakse optimaalne lahendus. Samas peab mõlema õiguse piiramine olema proportsionaalne. Mõlemaid õigusi võib piirata just niipalju (ja mitte enam), kui on vajalik kollisioonis olevate õiguste lepitamiseks.³³

Politsei töös on proportsionaalsuse põhimõtte järgimine väga oluline eelkõige vahetu sunni rakendamisel kuna sellisel juhul piiratakse isikute põhiõigusi väga konkreetselt ja sellega võib kaasneda ka kahju tekitamine, mis omakorda tekitab olukorra, kus sageli tehakse kaebusi politseiametnike tegevuse peale.

Võrdse kohtlemise põhimõte. Kõik on seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.³⁴

Võrdse kohtlemise põhimõtte tähendab seda, et sarnases olukorras olevaid isikuid tuleb kohelda ühte moodi. Samas võib esineda olukordi, kus näiliselt on isikud sarnases olukorras, kuid tegelikult on nad siiski erinevas olukorras ning seetõttu neid ei saagi võrdselt kohelda. Võrdse kohtlemise põhimõttes võib teha erandeid ainult siis, kui erinev kohtlemine on põhjendatud ja esineb selleks kaalukas põhjus.³⁵

Eesmärgipärasuse põhimõte. Haldusmenetlus viiakse läbi eesmärgipäraselt ja efektiivselt, samuti võimalikult lihtsalt ja kiirelt, vältides üleliigseid kulutusi ja ebameeldivusi isikutele³⁶.

Antud põhimõtte järgi peab haldusorgan omale seadusega pandud ülesannete täitmiseks kasutama kõiki õiguspäraseid vahendeid, mis on tema käsutuses. Väga oluline on ka see, et isikud ei tohiks kogeda põhjendamatuid ebameeldivusi ja ebamõistlikult keerukat menetlust.

Ühest küljest on efektiivne menetlus vajalik isiku õiguste kaitseks ja kodanikusõbraliku riigi loomiseks, teisalt raiskavad ebavajalikud menetlustoimingud riigiasutuste raha. Ebavajalikud formaalsused tekitavad stressi ka ametnikes, mis võib omakorda tekitada lisapingeid ametnike ja

³³ Triipan, M., „Proportsionaalsuse printsiip riigi- ja haldusõiguses“, 9 *Juridica* (2001), nr 5, 305-313, lk 307.

³⁴ Põhiseaduse § 12 lg 1.

³⁵ Aedmaa, *Haldusmenetlus, supra nota* 24, lk 288-289.

³⁶ Haldusmenetluse seaduse § 5 lg 2.

kodanike vahel. Menetluse kiiruse ja lihtsuse huvides on enamik menetlusreegleid küllaltki paindlikud.³⁷

Uurimispõhimõte. Haldusorgan on kohustatud välja selgitama menetletavas asjas olulise tähendusega asjaolud ja vajaduse korral koguma selleks tõendeid oma algatusel³⁸.

Uurimispõhimõtte sisuks on haldusorgani kohustus välja selgitada kõik haldusmenetluses tähtsust omavad avalik-õiguslikud ja tsiviilõiguslikud asjaolud, võtta arvesse isikule soodsad ja ka ebasoodsad asjaolud ning koguda nende kohta tõendeid eesmärgiga teha õiguspärane otsus³⁹.

Haldusmenetluses ei ole tõendamisekoormus ainult haldusorganil. Õiguspärase lõpptulemuse saavutamiseks on ka menetlusosalisel isikul tõendite ja andmete esitamise kohustus. Haldusorganil on õigus nõuda menetluse käigus nii menetlusosaliselt, kui ka teistelt isikutelt tõendeid ja andmeid, mis on vajalikud otsuse tegemiseks. Samas paneb HMS menetlusosalisele samuti tõendite ja andmete esitamise kohustuse.⁴⁰

Menetlusosaline on kohustatud haldusorganile esitama ja teatavaks tegema talle teada olevad menetluses tähtsust omavad asjaolud ja tõendid. Selle kohustuse täitmata jätmisel võib haldusorgan soodustava haldusakti andmisel jätta taotluse läbi vaatamata.⁴¹

Uurimispõhimõtte järgi ei ole ühelgi tõendil ette kindlaksmääratud jõudu. Tõendeid peab haldusorgan hindama nende kogumis ja lõpliku seisukoha võtab haldusorgan vastu kogutud materjalide põhjal.

Õiguste kaitse ja inimväärikuse põhimõte. Kuna isikute põhiõiguste ja muude subjektiivsete õiguste piiramine tohib toimuda üksnes seaduse alusel, siis need põhimõtted kattuvad nendega, mida autor kirjeldas eelpool seaduslikkuse põhimõtte juures. Haldusmenetluses tuleb austada isikute au ja inimväärikust. Au ja inimväärikuse järgimise kohustus tuleneb nii PS kui ka PPVS.

Kedagi ei tohi piinata, julmalt või väärikust alandavalt kohelda ega karistada⁴². Antud nõude isikuline kaitseala hõlmab igaüht, so igat inimest, kes on Eesti Vabariigi jurisdiktsiooni all, nii kodanike kui ka mittekodanikke, nii neid, kes on oma vabaduses piiratud seaduslike sanktsioonide tagajärjel (nt kinnipeetavaid), ning neid, kelle võime mõista oma tegude tähendust

³⁷ Aedmaa, *Haldusmenetlus*, supra nota 24, lk 38.

³⁸ Haldusmenetluse seaduse § 6.

³⁹ Annus, R., „Uurimispõhimõtte haldusmenetluses“, 16 *Juridica* (2008), nr 7, 499-506, lk 500.

⁴⁰ Annus, „Uurimispõhimõtte haldusmenetluses“, *ibid*, lk 502.

⁴¹ Haldusmenetluse seaduse § 38 lg 3.

⁴² Eesti Vabariigi põhiseaduse § 18.

ja neid juhtida, on piiratud kas vanuse või psüühilise seisundi tõttu (nt patsiendid), kui ka neid, kelle väärikusekäsitlus on erinev üldlevinust⁴³.

Ka PPVS rõhutab antud põhimõtet sätestades, et isikut tuleb järelevalvemenetluses kohelda tema au teotamata ja inimväärikust alandamata⁴⁴.

Selgitamiskohustus. Selgitamiskohustuse põhimõte on sätestatud HMS §-s 36 ja PPVS §-s 7⁶.

Selgitamiskohustuse sätestamine haldusmenetluse kandva normina väljendab ideed, et õigusriigis ei tohiks keegi oma õiguste realiseerimisel olla piiratud teadmatus, abituse või kogemuste puudumise tõttu. Halduse kohustusest järgida inimväärikust tuleneb menetlusosaliste õigus teatud haldusepoolsele abile ning pooltevahelisele dialoogile, seda ulatuses, kus nad ei ole teadlikud haldustegevusest ja selle aluseks olevas õiguslikust baasist.⁴⁵

Selgitamiskohustuse reaalseerimist saab efektiivseks pidada siis, kui haldusorgan on võimeline menetlusalast teavet isikule selgelt, moonutusteta ning arusaadavalt edastama ning isik on suuteline saadud teavet mõistma ning seda oma õiguste ning huvide realiseerimisel kasutama. Kodanikel peaks olema teave vajalike nõuete, oluliste menetluslike üksikasjade ja talle kuuluvate menetlusõiguste kohta, lisaks peab see teave olema talle arusaadav ja mõistetav.⁴⁶

Selgitamiskohustus on haldusmenetluses haldusorganile abistava iseloomuga, mille käigus aitab ta kodanikul paremini mõista nii haldust üldiselt kui ka haldusmenetluse üksikasju. Asjaolusid tuleks selgitada võimaluse korral juba taotluse esitamise momendil, ent igal juhul enne otsuse tegemist.⁴⁷

Politsei selgitamiskohustus on sätestatud PPVS § 7⁶-s, mille järgi politsei annab isiku soovil selgitusi tema poolt isiku suhtes meetme kohaldamise põhjuse, meetme olemuse ning HMS §-s 36 nimetatud asjaolude kohta⁴⁸.

⁴³ Truuväli, *Põhiseadus, supra nota* 21, lk 150.

⁴⁴ Politsei ja piirivalveseaduse § 7⁵.

⁴⁵ Aedmaa, A., „Kommunikatsioon haldusmenetluses“, 13 *Juridica* (2005) nr 2, 103-113, lk 109.

⁴⁶ Aedmaa, „Kommunikatsioon haldusmenetluses“, *ibid*, lk 109.

⁴⁷ Aedmaa, „Kommunikatsioon haldusmenetluses“, *ibid*, lk 109.

⁴⁸ Politsei ja piirivalveseaduse § 7⁶ lg 1.

2. TEOREETILINE ÜLEVAADE POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETMETEST

2.1. Politsei järelevalve erimeetmete kujunemine Eesti õiguses

Korrakaitseõiguse vajakajäämised said selgeks juba rohkem kui kümme aastat tagasi. 1997. a asuti Justiitsministeeriumis välja töötama kõrvuti HMS, riigivastutuse seaduse jt haldusõiguse üldosa oluliste seadustega ka korrakaitse seadust. Sellesse töösse kaasati Saksa eksperdid doktor Schwemer ja professor Schoch. Kuna seni tegeles riik pigem õigusvastase olukorra kõrvaldamisega ja selle ennetamine oli tagaplaanil, siis uue seaduse eelnõuga pandi haldusele kohustus tegeleda senisest rohkem õigusrikkumiste ennetamisega⁴⁹.

Kuigi mõtteviis ja teadmised paranesid aasta-aastalt, oli ametnike mõtteviis sageli ikkagi selline, et riikliku järelevalve eesmärk tervikuna teenib rikkumiste väljaselgitamise huve. Sageli julgeti sekkuda alles siis, kui oleks olnud põhjust alustada kriminaal- või väärteomenetlust.⁵⁰

Riigi ette on seatud ülesanne leida ühiskonnas tasakaal vabaduse ja turvalisuse vahel. See tähendab, et ühest küljest ei tohi jääda lünka õiguste ja vabaduste kaitsesse, teisest küljest ei tohi riik muutuda ülehoolivaks põhiõiguste piiramise hinnaga. Samuti peab riik näitama üles aktiivsust ohtude vältimisel, mitte üksnes tagantjärele reageerima ja karistama.⁵¹

Riiklik järelevalve oli üldseadusega reguleerimata kuigi avaliku korra ning turvalisuse tagamisel on see väga tähtsa rolliga. Riikliku järelevalve eesmärgiks on alati sarnaselt korrakaitse üldise eesmärgiga avaliku korra ning turvalisuse tagamine, soovitatav korra ning turvalisuse tase on aga määratletud õigusnormidega, mille täitmist riikliku järelevalve raames kontrollitakse.⁵²

Eesti korrakaitseõiguse areng oli jõudnud seisu, kus senise normatiivse pagasiga jätkata polnud võimalik ilma, et tekiks konflikt seadus- ning õigusriiklike põhimõtetega. Olemasolevad õigusnormid olid ebaühtlased, olles ühelt poolt kasutamiseks ülemäära deklaratiivsed ning üldised, teiselt poolt aga käsitlesid avalikku korda ning turvalisust ohustavaid olukordi ülemäära kitsalt, taandades avaliku korra ja turvalisuse kaitse üksikutele tegevustele, nägemata sealjuures korrakaitset kui terviklikku süsteemi.⁵³

⁴⁹ Kask, K., „Korrakaitse seaduse eelnõust“, 12 *Juridica* (2004), nr 7, 468-472, lk 468-469.

⁵⁰ Kask, „Korrakaitse seaduse eelnõust“, *ibid*, lk 471.

⁵¹ Õiguskantsler, „Õiguskantsleri 2003.-2004.aasta tegevuse ülevaade“ 2004, <www.oiguskantsler.ee/- files/11.pdf> (06.02.2011).

⁵² Aedmaa, A., „Avaliku korra kaitse Eesti õigusruumis“, 12 *Juridica* (2004), nr 7, 499-504, lk 501-502.

⁵³ Aedmaa, „Avaliku korra kaitse Eesti õigusruumis“, *ibid*, lk 503.

Eesti politseiõigusele on ette heidetud, et ei tehta selget vahet politsei erinevate ülesannete, eelkõige karistusmenetluse läbiviimise ja ohutõrje vahel. Korduvalt on leitud, et Eesti politseiõiguse olukord ei vasta nõuetele, mida esitavad nüüdisaegsele politseiõigusele demokraatliku õigusriigi aluspõhimõtte ja põhiõiguste kaitse tagamise vajadus.⁵⁴

2006. a kasutasid Lääne Politseiprefektuuri Pärnu politseijaoskonna politseiametnikud riikliku järelevalve (liiklusjärelevalve) käigus kahe isiku suhtes nii füüsilist jõudu kui ka erivahendeid. Antud asjas tegi 10.01.2008. a Riigikohtu Halduskolleegium otsuse, millega tunnistas õigusvastaseks politseiametnike toimingud, kus kasutati liiklusjärelevalve käigus jõudu. Sealjuures märgib kolleegium kohtuotsuses, et politseiametnike poolt jõu kasutamise regulatsioon on kehtivas õiguses kasin. Kolleegium mõnab, et korrakaitse tegevuses võib praktiline vajadus jõu kasutamiseks olla ulatuslikum, kuid samas ei ole PS kooskõllaliselt võimalik tõlgendada nimetatud PolS sätet viisil, et jõu kasutamine on õigustatud igasuguste teenistusülesannete täitmisel. Selline tõlgendus ei oleks oma õigusliku määratlematuse tõttu kooskõllas sunni kohaldamise üldpõhimõtete ning põhiõiguste kaitse nõuetega.⁵⁵

Antud Riigikohtu lahend oli aluseks PolS seaduse muutmiseks. Peale muudatust oli politseiametnikul õigus kasutada füüsilist jõudu juhul, kui isikule kehtiva haldusaktiga ohu väljaselgitamiseks, tõrjumiseks või õigusrikkumise kõrvaldamiseks pandud kohustuse täitmise tagamine muu haldussunnivahendiga ei ole võimalik või ei ole õigel ajal võimalik.⁵⁶

Ülesannete selge fikseerimine aitab kaasa nende efektiivsele täitmisele. Ohtude tõrjumine on riigi PS tuleneva ülesande – tagada sisemine rahu – väga oluline osa. Seetõttu ei tohi see riiklik ülesanne, mis teenib ühtlasi põhiõiguste ellurakendamise eesmärki, jääda politsei teiste ülesannete varju. Pigem vastupidi: ühiskonna seisukohalt on ohtude ennetamine palju soovitatavam kui realiseerunud ohtudele tagantjärele reageerimine ning süüdlase karistamine.⁵⁷

Politseiõiguses oli Eesti ülemineku ajajärgus. PolS aegsetesse politsei tööd puudutavatesse õigusaktidesse tehti muudatusi, mille eesmärgiks on nende järkjärguline kohandamine õigusriigi standarditele vastavateks. Näiteks ei vastanud nüüdisaegse politseiõiguse nõuetele see, et karistusmenetluse meetmed ja ohutõrje tegevusvormid ei olnud selgelt ja ühemõtteliselt

⁵⁴ Jaanimägi, K., „Politsei sisemise rahu tagajana“, 12 *Juridica* (2004), nr 7, 452-460, lk 452.

⁵⁵ *Kaebus Lääne Politseiprefektuuri politseiametnike 24. mai 2006.a toimingute õigusvastaseks tunnistamiseks, haldusasi nr 3-3-1-65-07*, Riigikohtu halduskolleegium, kohtuotsus, 10.01.2008, lõik 19.

⁵⁶ Politseiseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seadus 11.06.2008, jõustunud 13.07.2008 – RT I 2008, 28, 181 ... RT I 2008, 54, 304

⁵⁷ Jaanimägi, „Politsei sisemise rahu tagajana“, *supra nota* 54, lk 460.

üksteisest lahutatud ja eristatud. Samuti ei olnud Eesti politseiõiguses üheselt määratud alus- ehk volitusnorme.⁵⁸

PolS politsei ülesanded ning tegevuse volitusalusel hüplesid preventiivselt ülesandelt repressiivsele ja vastupidi. See kõik oli vastuolus nõuetega, mida esitavad nüüdisaegsele politseiõigusele demokraatia ja õigusriigi aluspõhimõtted ning põhiõigused. PolS ja nüüdisaegse politseiõiguse vastuolud olid nii põhimõttelised, et PolS edasiarendamine ei olnud mõttekas. Seadusandja sai sellele reageerida üksnes uue seaduse loomisega.⁵⁹

Korrakaitse seaduse eelnõu üheks põhieesmärgiks oli teiste seas ühtlustada ja koondada ühte seadusesse korrakaitseorganite poolt kõige sagedamini rakendatavate riikliku järelevalve erimeetmete rakendamiseks volitatavad normid, sealhulgas sätestada detailselt korrakaitseorganite volitused isikuandmete töötlemisel. Seni puudusid Eesti õiguskorras piisavalt üldiselt määratletud ning ühte seadusesse koondatud kõige sagedamini kasutatavad ja tüüpilised korrakaitsemeetmed (erimeetmed).⁶⁰

PPVS võeti vastu 06.05.2009 ja jõustus 01.01.2010. PPVS lisati peatükk 2¹ „Politsei järelevalve“, sest korrakaitse seaduse vastuvõtmine venis ja antud pt-s sätestatud oli politsei igapäevatoos vaja rakendada. Peale korrakaitse seaduse jõustumist võetakse antud pt PPVS välja.

Kuna Eesti politseiõigusele on eeskujuks Saksamaa politseiõigus, siis on mõlemate riikide vastavates seadustes üsna palju ühist. Näiteks nii Eestis, kui ka Saksamaal, on politsei esimene ülesanne sarnane. Eestis on politsei esmaseks ülesandeks avalikku korda ähvardava ohu ennetamine, väljaselgitamine, tõrjumine ja avaliku korra rikkumise kõrvaldamine, kui see ülesanne ei ole muu seadusega antud muu haldusorgani pädevusse või kui pädev haldusorgan ei saa õigeaegselt seda ülesannet täita⁶¹. Saksamaal on nii korrakaitseorganite seaduses (*Ordnungsbehördengesetz*, lühendatult OBG), kui ka näiteks Nordrhein-Westfaalenis politseiseaduses (*Polizeigesetz*, lühendatult PolG NW) politsei esmaseks ülesandeks tõrjuda isikut või üldsust ähvardavat ohtu, kui see ohustab ühtlasi avalikku julgeolekut või korda, niivõrd kui võrd seda nõuab avalik huvi⁶².

⁵⁸ Schwemer, H., „Põhiseaduse nõuded politseiõigusele“, 12 *Juridica* (2004), nr 7, 443-451, lk 443.

⁵⁹ Schwemer, „Põhiseaduse nõuded politseiõigusele“, *ibid*, lk 444.

⁶⁰ Riigikogu, „Korrakaitse seaduse eelnõu seletuskiri“ (2007), lk 7, <www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems-&eid=93502&emshelp=true&u=20110326184749> (06.02.2011).

⁶¹ Politsei ja piirivalve seaduse § 3 lg 1 p 1.

⁶² Saksamaa korrakaitseorganite seaduse § 1 (*Ordnungsbehördengesetz*, lühendatult OBG), kättesaadav Saksamaa Põhja-Rein-Vestfaaleni justiitsportali kodulehelt <www.lexsoft.de/lexisnexis/-justizportal_nrw.cgi?xid=167198,1> (06.02.2011) ja Nordrhein-Westfaaleni politseiseaduse § 1 lg 1, (*Polizeigesetz*, lühendatult PolG NW), kättesaadav Saksamaa Põhja-Rein-Vestfaaleni politsei kodulehelt <www.polizei-nrw.de/im/stepone/data/downloads/31/00/00polgnrw.pdf> (06.02.2011).

Sarnaselt PPVS sätestatud politsei järelevalve erimeetmetele tuntakse Saksamaal mitmeid klassikalisi standardmeetmeid. Eesti ja Saksamaa politsei järelevalve meetmete võrdlus on näha järgnevas tabelis (vt tabel 1).⁶³

Tabel 1. Saksamaa ja Eesti politsei järelevalve meetmete võrdlus

Saksamaa	Eesti
küsitlus ja haldusorgani poolt teabe nõudmine (<i>Befragung und behördliches Auskunftsverlangen</i>)	küsitlemine ja dokumentide nõudmine
isikusamasuse tuvastamine (<i>Identitätsfeststellung</i>)	isikusamasuse tuvastamine
erilised tuvastusmeetmed (<i>erkennungsdienstliche Maßnahmen</i>)	isikusamasuse tuvastamine erilise tuvastusmeetmega
kutse ja sundtoomine (<i>Vorladung und Vorführung</i>)	kutse ja sundtoomine
viibimiskeeld, lahkumiskohustus ja valdusesse sisenemise keeld (<i>Platzverweisung, Aufenthaltsverbot und Wohnungsverweisung</i>)	viibimiskeeld
kinnipidamine (<i>Ingewahrsamnahme</i>)	isiku kinnipidamine
valduse, asja ja isiku läbivaatus (<i>Durchsuchung</i>),	isiku läbivaatus, vallasasja läbivaatus, valduse läbivaatus
hoiulevõtmine ja konfiskeerimine (<i>Sicherstellung und Beschlagnahme</i>)	vallasasja hoiulevõtmine

Politsei järelevalve meetmete kohaldamise eelduseks ja aluseks on ohu olemasolu. Oht on olukord, kus ilmnenu asjaoludele antava objektiivse hinnangu põhjal võib pidada piisavalt tõenäoliseks, et lähitulevikus leiab aset korrarikumine⁶⁴. Siit tuleneb, et ohuolukorda tuleb hinnata objektiivselt. Kuigi politseiametnikud peaksid olema koolitatud sarnaselt ja nende arusaamine õigusaktidest ja ohuolukordade hindamisest olema samuti sarnane, siis tegelikkuses on sageli nende arusaamine ohuolukordadest ja rakendatavate meetmete kasutamisest erinev. Hindamaks, kas konkreetse politseiniku ohuhinnang konkreetsele olukorrale oli objektiivne, tuleb võrrelda seda kujutletava keskmise politseiametniku (kes vastab kõigile õigusaktidega kehtestatud nõuetele) ohuhinnanguga. Siinjuures tuleb arvestada ka politseiametniku varasemat töö- kui ka elukogemust.⁶⁵

Ohuolukorda hinnates ei pruugi politseiametnikul olla alati täielikku ülevaadet olukorrast. Teatud asjaolud saavad ilmsiks alles olukorra lahendamise käigus või peale seda. Neid asjaolusid ei saa arvestada hilisemal politseiniku käitumise õiguspärasuse hinnangu andmisel. Lähtuda saab

⁶³ Schoch, F., „Üldklausli vältimatus nüüdisaegses ohutõrjeõiguses“, 18 *Juridica* (2010), nr 8, 539-548, lk 544.

⁶⁴ Politsei ja piirivalve seaduse § 7² lg 2.

⁶⁵ Korrakaitse seadus, *supra nota* 60, lk 22.

ainult nendest asjaoludest, mis olid politseiametnikule teada ohuhinnangu teostamise ajal. See, kuidas olukord hiljem realiseerus, ei ole ohuhinnangu õigsuse hindamisel oluline. Sellist hindamist nimetatakse ka *ex ante* hindamiseks ehk sündmuse eelseks. Olukorras, kus *ex ante* hinnangu järgi oli oht olemas ja politseiametnikud rakendasid mingit järelevalve meetet ning hiljem selgus, et ohuolukorda hinnati valesti ja ohtu ei olnud, ei saa väita, et politseinike käitumine oli õigusvastane. Kui samas olukorras oleks ka keskmine politseiametnik ohuolukorda sarnaselt hinnanud, siis olid rakendatud meetmed õiguspärased.⁶⁶

Ex ante hindamist on käsitletud ka Riigikohus ja jõudnud järeldusele, et määratleda, kas ründaja käitumine annab aluse kartuseks, et nüüd võib järgneda vahetu rünne, tuleb igal konkreetsel juhul olukorda hinnata ja tuvastada, kas oht kaitsja või mõne teise isiku õigushüvele oli olemas või mitte. Ründest tuleneva ohu hindamiseks kasutatakse nn objektiivse kõrvaltvaataja mõistet, mis tähendab, et olukorda püütakse hinnata selle informatsiooni järgi, mis oli kasutada konkreetses sündmuses osalejalt (nn *ex ante* hindamine). Kui selline "objektiivne kõrvalseisja" leiab, et õigushüve kahjustamine oli tõenäoline, siis tuleb asuda seisukohale, et ründe oht oli olemas.⁶⁷

Ennetava meetme eesmärgiks ei ole karistamine, vaid õigushüvede kahjustuse vältimine. Ennetava meetme rakendamine toimub tulevikku suunatud prognoosi alusel, milles haldusorgan annab piiratud teabe pinnalt hinnangu, kas kaitstava õigushüve kahjustus on tõenäoline. Ennetava meetme rakendamisel ei ole oluline, et kaitstava õigushüve kahjustus kindlasti saabuks, vaid see, et õigushüve kahjustus on tõenäoline. Seetõttu tuleb ennetava meetme õiguspärasuse kontrollimisel lähtuda *ex ante* vaatlusviisist, st arvestada saab neid asjaolusid, mis olid haldusorganile teada enne meetme rakendamist.⁶⁸

Olukorra ja ohuastme hindamine toimub piiratud tingimustes ja seetõttu ei pruugi tagajärg üldse saabuda või ei saabu oodatud viisil.

Politsei järelevalve meetmed jagunevad üld- ja erimeetmeteks. Üldmeetmed on mõeldud laiemale ringile ja piiravad vähem põhiõigusi. Erimeetmed on konkreetsed ja on suunatud isikule või olukorrale.

⁶⁶ Korrakaitseeadus, *supra nota* 60, lk 22.

⁶⁷ *Kassatsioonikaebus Viru Ringkonnakohtu 31. Oktoobri 2003.a otsusele kriminaalasjas nr 2-1-443/03, kriminaalasi nr 3-1-1-17-04, Riigikohus, kohtuotsus, 25.03.2004, lõik 10.*

⁶⁸ *Kassatsioonikaebus Tartu Vangla toimingute õigusvastasuse tuvastamiseks, haldusasi nr 3-3-1-63-09, Riigikohtu halduskollegium, kohtuotsus, 13.11.2009, lõik 16.*

2.2. Viibimiskeelu kohaldamise õiguslikud alused

Viibimiskeelu puhul on tegemist sellise politsei järelevalve erimeetmega, millega piiratakse isikute liikumisvabadust. Eesmärgiks on kaitsta isikuid või asju neid ähvardava ohu eest. Samuti keelatakse isikutel viibida kohas, kust lähtub oht või kus on vaja tagada selle koha puutumatus eesmärgiga viia seal läbi süüteomenetluse toiminguid.⁶⁹

PS järgi on igapähe, kes viibib seaduslikult Eestis, õigus vabalt liikuda ja elukohta valida. Õigust vabalt liikuda võib seaduses sätestatud juhtudel ja korras piirata teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, riigikaitse huvides, loodusõnnetuse ja katastroofi korral, nakkushaiguse leviku tõkestamiseks, looduskeskkonna kaitseks, alaealise või vaimuhaige järelevalvetuse ärahoidmiseks ja kriminaalasja menetluse tagamiseks.⁷⁰

Viibimiskeeldu rakendades kehtestab politsei järgmised liikumispiirangud: isiku viibimine teatud isiku läheduses või teatud kohas, kohustus isikul teatud isiku lähedusest või teatud kohast lahkuda ja kohustus isikut hoiduma teatud isikule või kohale lähenemisest teatud kaugusele. Viibimiskeeldu võib politsei rakendada järgmistel alustel: isiku elu või tervist ähvardava vahetu ohu korral, ülekaaluka avaliku huvi kaitseks, kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks, kaitstava isiku ohutuse tagamiseks, süüteomenetluse läbiviimise tagamiseks.⁷¹

Viibimiskeelu kehtestamisega tuleb arvestada konkreetsest olukorrast tulenevat spetsiifilist ohuastet.

Kui politsei kehtestab viibimiskeelu konkreetset alal või territooriumil, siis on ta kohustatud selle ka võimaluse korral arusaadavalt tähistama⁷². Kui tegemist on väga suure territooriumiga, siis ei ole see otstarbekas. Tähistada saab territooriumi nii politsei lindiga, vastavate siltidega kui ka politseinikest ahelikuga. Töö autori arvates ei pruugi politseilindi kasutamine olla alati üheselt mõistetav, kuna politseilinti kasutatakse erinevatel eesmärkidel. Inimesed ei pruugi alati aru saada, kas tegu on ohust teavitamisega või keeluga alale siseneda või hoopis mingi muu põhjusega (nt ürituse läbiviimine).

Viibimiskeeldu kohaldades tuleb jälgida, et see ei piiraks liigselt isikute liikumisvabadust. Võimaluse korral tuleb säilitada isiku juurdepääs tema elu- või töökohale⁷³.

⁶⁹ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³¹ lg 1.

⁷⁰ Eesti Vabariigi põhiseaduse § 34.

⁷¹ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³¹ lg 1.

⁷² Politsei ja piirivalve seaduse § 7³¹ lg 2.

⁷³ Korrakaitse seadus, *supra nota* 60, lk 73.

Viibimiskeeld saab olla vaid ajutise iseloomuga meede. Üldjuhul rakendatakse viibimiskeeldu kuni ohu möödumiseni või kuni korrakaitseorgan on süüteomenetluse tagamiseks vajalike toimingute läbiviimise lõpetanud.⁷⁴ Viibimiskeelu kohaldamisel on erinevad otsustustasandid nii kohaldamise alusel kui ka kestvusel (vt tabel 2).

Tabel 2. Viibimiskeelu kohaldamise otsustustasandid ja ajalised piirangud

viibimiskeelu kohaldamise alused	viibimiskeelu kohaldaja		
	politsei	Politsei- ja Piirivalveameti peadirektor või prefekt	siseminister
isiku elu või tervist ähvardava vahetu ohu korral	kuni 12 tundi	-	enam kui 12 tundi
ülekaaluka avaliku huvi kaitseks	-	kuni 12 tundi	enam kui 12 tundi
kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks	kuni 12 tundi	-	enam kui 12 tundi
kaitstava isiku ohutuse tagamiseks	kuni 12 tundi	-	enam kui 12 tundi
süüteomenetluse läbiviimise tagamiseks	kuni 12 tundi	-	enam kui 12 tundi

Viibimiskeelu kehtestamist ei ole kohustust protokollida, kuid soovituslik on seda siiski teha ja selleks sobib käesoleva töö lisas nr 1 toodud politsei järelevalve erimeetme kasutamise protokoll, mis on kättesaadav Politsei- ja piirivalveameti siseveebist. Haldusmenetluse protokollile esitatud nõuded on toodud HMS ja see peab sisaldama: menetlustoimingu teostamise aega ja kohta; menetlustoimingu läbiviiva haldusorgani nime ning kohalviibivate menetlusosaliste, tõlkide, ekspertide ja tunnistajate nimesid; menetlustoimingu eesmärki; menetlustoimingu käigus esitatud taotlusi; menetlusosalise seletuste, eksperdi või tunnistaja ütluste sisu või paikvaatluse tulemust⁷⁵. Kuna lähtutakse üldseadusest, siis ei pea protokollis meetme kohaldamise põhjendusi kirjeldama, kuigi piiratakse isikute põhiõigusi. Lisaks eeltoodule sätestab PPVS järelevalve meetme kohaldamise protokollile erisused: kui järelevalve meetme kohaldamisel kasutatakse vahetut sundi, märgitakse protokollis lisaks kohaldatud vahetu sunni vahend, sunnivahendit kohaldanud ametiisik ja isik, loom või asi, kelle või mille suhtes on vahetut sundi kohaldatud.

⁷⁴ Korrakaitse seadus, *supra nota* 60, lk 73.

⁷⁵ Haldusmenetluse seaduse § 18 lg 2.

Vahetu sunni kohaldamisel rahvahulga vastu märgitakse isikute nimed, kelle suhtes on vahetut sundi kohaldatud, kui see on võimalik.⁷⁶

Viibimiskeeldu võis politsei kohaldada ka enne PPVS kehtima hakkamist. Alates 13.07.2008 oli see sätestatud ka PolS. Erinevus PPVS seisnes selles, et PolS ei näinud ette viibimiskeeldu kehtestamist kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks.⁷⁷

Töö autori hinnangul peaksid politseinikud antud erimeedet rakendama senisest rohkem süüteo menetluse läbiviimise tagamiseks. Küllalt sageli on näha, et sündmuskohtadel on kõrvalised isikud, kellel on võimalus sündmuskohta muuta, või kelle sealviibimisega võivad näiteks erinevad jäljed hävineda. Antud erimeetme rakendamine sündmuskohtadel võib oluliselt parandada süüteo menetluses kogutud tõendite kvaliteeti.

Järelevalve erimeetme „viibimiskeeld“ kohaldamise alused ja piirangud on ära toodud käesoleva töö lisa nr 4.

2.3. Valdusesse sisenemise kohaldamise õiguslikud alused

Politsei järelevalve erimeetme „valdusesse sisenemine“ eesmärgiks on võimaldada politseil isiku nõusolekuta siseneda tema valduses olevale piiratud või tähistatud kinnisasjale, eluruumi või ruumi. Valdusesse sisenemiseks võib politsei avada uksi, väravaid või kõrvaldada muid takistusi, kui see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks.⁷⁸ Antud erimeetme rakendamisega piiratakse isikute põhiõigust, mille järgi kodu on puutumatu⁷⁹.

Siinkohal tuleb lähtuda ka asjaõigusseadusest⁸⁰ (edaspidi AÕS), mille järgi füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal, mis on omaniku poolt piiratud või tähistatud, ei või teised isikud omaniku loata viibida, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Samas võivad füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval piiramata ja tähistamata kinnisasjal teised isikud viibida omaniku loata päikesetõusust päikeseloojanguni.⁸¹ Antud erimeetmega sätestataksegi erand asjaõigusseadusest ja antakse politseile õigus viibida teatud juhtudel kinnisasjal sõltumata omaniku või valdaja loast ning ajast.

⁷⁶ Politsei ja piirivalve seaduse § 7¹¹ lg 3.

⁷⁷ Politseiseaduse § 13¹.

⁷⁸ Politsei ja piirivalveseaduse § 7³⁷ lg 1.

⁷⁹ Eesti Vabariigi põhiseaduse § 33.

⁸⁰ Asjaõigusseadus 09.06.1993, jõustunud 01.12.1993 – RT I 1993, 39, 590 . . . RT I 2010, 38, 231.

⁸¹ Asjaõigusseaduse § 142.

Samas sätestab PPVS valdusesse sisenemisel teatud ajalised piirangud, mida võimaluse korral tuleb järgida. Nimelt tuleb võimaluse korral valdusesse siseneda ajavahemikus kella 07.00-st 23.00-ni ja seda valdaja või muu õigustatud isiku juuresolekul. Äriruumidesse tuleb võimaluse korral siseneda nende töö- või lahtiolekuajal.⁸² Siinkohal ei ole tegemist kindla reeglga vaid lähtuda tuleb iga üksikjuhtumi asjaolusid arvestades. Näiteks on ilmselge, et kõrgendatud ohu puhul ei ole võimalik ajalist piirangut järgida. Sama olukord on eluruumi valdaja teadmiseta sisenemisel. Kui mõistlike pingutustega ei ole kõrgendatud ohu puhul võimalik eluruumi valdajat sisenemisest teavitada, siis tuleb teda teavitada esimesel võimalusel, kui valdaja isik on tuvastatav⁸³. Siinkohal tuleb märkida ka seda, et teavitamine ei tähenda nõusoleku saamist. Valdusesse sisenemine võib toimuda ka valdaja tahte vastaselt.

Valdusesse sisenemisel võib kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu⁸⁴. Vahetut sundi võib kasutada nii sisenemist takistava isiku suhtes, kui ka asja suhtes. Näiteks on politsei valdusesse sisenemiseks sunnitud murdma lahti ukse või akna.

Teatud juhtudel võib politsei valdusesse siseneda ka madalama ohuastme korral. Politsei võib PPVS § 7³⁷ lg 1 sätestatud tingimustel siseneda valdusesse ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks, kui valdusest levivad väljapoole teist isikut oluliselt häirivad mõjutused ning nende kõrvaldamine ei ole muul viisil võimalik⁸⁵.

Vastavalt välisõhu kaitse seaduse⁸⁶ § 135-le teostab välisõhus leviva müra üle järelevalvet Terviseamet. Terviseamet ei ole siiski ööpäev läbi tegutsev riikliku järelevalve asutus. Kuivõrd riik peab tagama inimeste õiguste lünkadeta kaitse, on mürakaebuste korral ka politseil pädevus reageerida, kui müra kujutab endast avaliku korra ilmselget rikkumist.⁸⁷

Siinkohal tuleb arvestada ka sellega, et inimeste taluvus on mõjutuste suhtes sageli üsna erinev ja mitte igasugust mõjutust ei saa pidada häirivaks. Politseinik, kes taolisele sündmusele reageerib peab näiteks müra taluvust hindama lähtudes keskmise taluvuslävega inimesest. Kui politseinik leiab, et n-ö keskmist isikut antud müra häirib, siis on erimeetme rakendamine põhjendatud.

⁸² Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁷ lg 3.

⁸³ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁷ lg 4 ja 5.

⁸⁴ Politsei ja piirivalveseaduse § 7³⁷ lg 6.

⁸⁵ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁷ lg 2.

⁸⁶ Välisõhu kaitse seadus 05.05.2004, jõustunud 30.09.2004, osaliselt 27.11.2004 – RT I 2004, 43, 298 ... RT I, 31.12.2010, 3.

⁸⁷ Õiguskantsler, „Soovitus Lääne Prefektuurile õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks seoses politsei pädevusega mürakaebuste lahendamisel“ 2010, <www.oiguskantsler.ee/public/resources/editor/File/-OMBUDSMANI_MENETLUSED/Soovitused_oigusparasuse_ja_he_a_halduse_tava_jargimiseks/2010/L__ne_-_Prefektuur.pdf> (06.02.2011).

Enne PPVS kehtima hakkamist politsei väärteo tõkestamiseks eluruumi siseneda ei võinud. Riigikohus on öelnud, et on õige, et politseiseadus ei luba politseinikel siseneda eluruumidesse väärteo tõkestamiseks. Eluruumi puutumatus on põhiõigus PS § 33 mõttes, mille riivel peab olema mõistlik põhjus. Kodanike turvalisuse huvidest lähtuvalt on põhjendatud, kui politseinik siseneb eluruumi kuriteo tõkestamiseks. Selline politsei õigus tuleneb PolS § 13 lg 1 p-st 14. Väärtegude näol on aga tegu ühiskonna jaoks vähemolulisi õigushüvesid rikkuvate süütegudega ning seadusandja on leidnud, et väärteo tõkestamiseks ei tohi politsei eluruumi siseneda.⁸⁸

Kui valdusesse sisenemise tagajärjel jääb valduses valveta oluline varaline väärtus, siis peab politsei tagama selle valve kuni valdaja või muu õigustatud isiku saabumiseni⁸⁹.

Politsei järelevalve erimeetme „valdusesse sisenemine“ protokollimine on kohustuslik⁹⁰ ja selleks sobiv politsei järelevalve erimeetme rakendamise protokoll on toodud käesoleva töö lisas nr 2 ning mis on kättesaadav Politsei- ja piirivalveameti siseveebis.

Praktikas on tänaseks tõusetunud erimeetme „valdusesse sisenemine“ rakendamisel mitmeid probleeme. Näiteks väärteo või kuriteo toime pannud põgeneva või tagaotsitava isiku tagaajamisel, isik läheb teise isiku aeda või läbib neist mitmeid. Antud näite puhul puudub kõrgendatud oht ja kuni 31.03.2011 kehtinud PPVS redaktsioonis puudus sõnaselge alus nimetatud isikule järgnemiseks.⁹¹ Antud probleemi lahendamiseks tehti ettepanek, muuta PPVS teksti nii, et lisaks seni kehtinud võimalusele võib valdusesse siseneda, kui on alust arvata, et piiratud või tähistatud kinnisasjal, ehitises või ruumis viibib isik, kellelt võib võtta seaduse alusel vabaduse või kelle elu, tervis või kehaline puutumatus on tingituna tema abitust seisundist ohustatud.⁹² Antud muudatus võeti Riigikogus vastu ja see hakkas kehtima 01.04.2011. Töö autori arvates oli antud muudatus hädavajalik, sest nüüd on põgenev isik võimalik kinni pidada nii, et selleks ei pea ise seadust eirama. Ilma selle muudatuseta oleks justkui kaitstud põgenevat isikut politsei eest. Kuigi võõrasse valdusesse sisenemine ilma loata oleks olnud ka põgenevale isikule seaduse järgi keelatud, kuid kui isik jääks tabamata, siis vahel jääks ta ka tuvastamata ning hiljem ei oleks teda võimalik võtta ka süütegude toimepanemise eest vastutusele.

Enne PPVS kehtima hakkamist võis PolS alusel politsei siseneda kuriteo toimepannud isiku jälitamiseks või kuriteo tõkestamiseks või kodanike julgeolekut ohustava loodusõnnetuse või

⁸⁸ *Kassatsioon Tartu Ringkonnakohtu 7. mai 2009.a otsusele kriminaalasjas nr 1-08-9163, kriminaalasi nr 3-1-1-91-09, Riigikohtu kriminaalkolleegium, kohtuotsus, 23.11.2009, lõik 8.2.*

⁸⁹ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁷ lg 5.

⁹⁰ Politsei ja piirivalveseaduse § 7³⁷ lg 7.

⁹¹ Riigikogu, „Avaliku teabe ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri“ (2010), <www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1259067&u=20110326185742> (07.02.2011).

⁹² Riigikogu, „Avaliku teabe ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seaduse eelnõu 891 SE I“ (2010), <www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1259067&u=20110326185742> (07.02.2011).

muu erakorralise sündmuse korral kodanike eluruumidesse ja muudesse ruumidesse ning organisatsioonide ruumidesse ja territooriumile⁹³. Samuti võis politsei siseneda ettenähtud korras õigusrikkumisele viitavate asjaolude kontrollimiseks takistamatult ladudesse, hoidlatesse, tootmishoonetesse, kaubandus- ja tootlustusettevõtetesse ning muudesse ruumidesse ja objektidele, selgitamaks välja materiaalsete väärtuste olemasolu ning kontrollimaks materiaalsete väärtuste ja rahaliste vahendite vastavust dokumentatsioonile; teha kaupade, poolfabrikaatide, tooraine ning muude väärtuste võetust võrdlusmaterjalide saamise eesmärgil seaduses sätestatud juhtudel⁹⁴.

Valdusesse sisenemine on esmapilgul väga sarnane valduse läbivaatusega, kuid siinkohal tuleb silmas pidada seda, et valduse sisenemise rakendamisel ei ole lubatud valdust läbi vaadata.

Järelevalve erimeetme „valdusesse sisenemine“ kohaldamise alused ja piirangud on ära toodud käesoleva töö lisa nr 4.

2.4. Valduse läbivaatuse kohaldamise õiguslikud alused

Selle erimeetmega piiratakse isikute põhiõigust, mille sisuks on, et kodu on puutumatu⁹⁵.

Antud erimeetmega on politseil luba vaadata valdaja nõusolekuta läbi isiku valduses olev piiratud või tähistatud kinnisasi, ehitis või ruum, sealhulgas vaadata läbi seal asuv asi ning vajadusel selleks avada uksi, väravaid või kõrvaldada muid taksitusi. Erimeedet võib rakendada kui: on alust arvata, et seal viibib isik, kellelt võib võtta seaduse alusel vabaduse või kelle elu, tervis või kehaline puutumatus on tingituna tema abitust seisundist ohustatud; kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks; kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks.⁹⁶

Seega võib valduse läbi vaadata juhtudel, kui on kahtlus, et seal viibib näiteks tagaotsitav isik või isik, kes on abitus seisundis. Sellisel juhul on eesmärgiks eelnimetatud isiku leidmine ning sõltuvalt juhtumist kas tema kinnipidamine või temale abi osutamine. Valduse võib läbi vaadata juhul, kui valdusest võib lähtuda oht, mis võib ohustada isiku elu, kehalist puutumatus või füüsilist vabadust. Selleks võib olla näiteks mürgine gaas, mis lekkides ohustab isikute elu või tervist.⁹⁷

⁹³ Politseiseaduse § 13 lg 1 p 14.

⁹⁴ Politseiseaduse § 13 lg 1 p 27.

⁹⁵ Eesti Vabariigi põhiseaduse § 33.

⁹⁶ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁸ lg 1.

⁹⁷ Korrakaitse seadus, *supra nota* 60, lk 80.

Erimeetme „valduse läbivaatus“ rakendamisel on ka ajaline piirang. Eluruumi läbivaatust tuleks teostada ajavahemikul kella 07.00-st kuni kella 23.00-ni. Muul ajal on see lubatud ainult vahetu kõrgendatud ohu tõrjumiseks.⁹⁸

Töö autori hinnangul on viimane piirang teatud juhtudel politsei tööd takistav. Sellises olukorras kus isik, kellelt võib seadusega võtta vabaduse (nt kohtu poolt tagaotsitav) viibib peale kella 23.00 eluruumis ja politseil on selle kohta täiesti kindel info, ei ole võimalust teda kinni pidada, kui selleks on vaja teostada valduse läbivaatust. Politseil puudub ressurss panna eluruumi juurde välja valve ja peale kella 07.00 võib olla antud isik sealt juba lahkunud. Valve väljapanek oleks küll eesmärgipärane, kuid kindlasti mitte efektiivne.

Valduse valdajal on õigus viibida valduse läbivaatuse juures. Kui ta ise mingil põhjusel ei saa läbivaatuse juures olla, siis võib ta määrata täisealise isiku, kellel on õigus läbivaatuse juures viibida. Kui kohal ei ole kumbagi eelpool nimetatud isikut, siis peab politsei kutsuma valduse läbivaatuse juurde kohaliku omavalitsuse ametiisiku. Valduse läbivaatamisel ilma valdaja juuresolekuta, tuleb teda esimesel võimalusel sellest teavitada ning kui valduse läbivaatamise tagajärjel jääb valduses olev oluline varaline väärtus valveta, peab politsei tagama selle valve kuni valdaja või muu õigustatud isiku saabumiseni.⁹⁹

Valduse läbivaatusel võib kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu¹⁰⁰. Sundi võib kasutada nii isiku kui ka asja suhtes. Näiteks takistab isik füüsiliselt valduse läbivaatust või ei ava valduses lukustatud uksti.

Võrreldes erimeetme „valdusesse sisenemine“ on „valduse läbivaatusel“ väga oluline piirang. Nimelt on isiku valduses oleva piiratud või tähistatud kinnisasja, ehitise või ruumi läbivaatus lubatud ainult läbivaadatava kinnisasja või ehitise asukohajärgse halduskohtu eelneval loal. Kui halduskohtu luba ei ole võimalik taotleda vahetu kõrgendatud ohu tõrjumise vajaduse tõttu, võib politsei seda teha ilma halduskohtu loata, kuid luba tuleb sellisel juhul taotleda esimesel võimalusel. Kohtu keeldumise korral loa andmisest peab politsei viivitamata lõpetama valduse läbivaatuse.¹⁰¹ Korrakaitseorgani täiendav kohtulik kontroll on siin kehtestatud, sest valduse läbivaatus on sarnane läbiotsimisega kriminaalmenetluses ja see riivab isikute põhiõigusi¹⁰².

⁹⁸ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁸ lg 3.

⁹⁹ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁸ lg 4 ja 5.

¹⁰⁰ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁸ lg 6.

¹⁰¹ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁸ lg 2.

¹⁰² Korrakaitse seadus, *supra nota* 60, lk 80.

Politsei järelevalve erimeetme „valduse läbivaatus“ protokollimine on kohustuslik¹⁰³ ja selleks sobiv politsei järelevalve erimeetme rakendamise protokoll on toodud käesoleva töö lisa nr 2 ning mis on kättesaadav Politsei- ja piirivalveameti siseveebis.

Valduse läbivaatus hõlmab ka valdusesse sisenemist. Teisi sõnu ei saa ju olla olukorda, kus halduskohus on andnud küll loa valdus läbi vaadata, aga valdust ei vaadata läbi, sest pole alust valdusesse siseneda.

Antud erimeetme puhul on tegu esmakordselt politseile antud volituse ja pädevusega.

Järelevalve erimeetme „valduse läbivaatus“ kohaldamise alused ja piirangud on ära toodud käesoleva töö lisa nr 4.

2.5. Vallasasja hoiulevõtmise kohaldamise õiguslikud alused

Politsei järelevalve erimeetmega „vallasasja hoiulevõtmine“ on reguleeritud politsei õigust võtta hoiule vallasasja. Antud erimeetmega piiratakse isikute põhiõigust, mille järgi on igäuhe omand puutumatu ja igäuhel on õigus enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada¹⁰⁴.

Politseil on õigus võtta vallasasju hoiule: vahetu ohu tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks; asja omaniku või valdaja kaitseks asja kaotamise, hävimise või olulise kahjustamise vahetu ohu eest, kui samal ajal on ohus avalik huvi; kui seaduse alusel on asja valdamiseks vaja luba, mis asja valdaval isikul puudub; kui asja valdab isik, kellelt on seaduse alusel võetud vabadus, ning on oht, et isik kasutab asja enda või teise isiku tapmiseks või vigastamiseks või võõra asja kahjustamiseks või põgenemiseks; kui turvakontrolli käigus tuvastatud ese, mis ei ole seadusega keelatud, kuid võib ohustada isikut ennast või teist isikut¹⁰⁵. Näitena võib tuua olukorra, kus politsei võtab ära isikutelt pesapalli kurikaid, kui esineb vahetu oht, et nendega tahetakse kellegi elu või tervist ohustada. Pesapalli kurikas on iseenesest vabalt soetatav ja selle kaasaskandmiseks mingit luba vaja ei ole. Korrarikkumise kõrvaldamiseks võib võtta politsei hoiule vallasasja, millega rikutakse näiteks teiste isikute rahu.

Eraldi kategooria moodustavad isikud, kellelt on seaduse alusel võetud vabadus. Siia alla kuuluvad nii kinnipeetavad, arestialused, vahistatud kui ka PPVS alusel kinni peetud isikud. Politsei võib neilt võtta hoiule vallasasja, kui on oht, et isik kasutab seda kas enda või teise isiku

¹⁰³ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁸ lg 7.

¹⁰⁴ Eesti Vabariigi põhiseaduse § 32.

¹⁰⁵ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁹ lg 1.

või tema vara kahjustamiseks või kinnipidamiskohast või korrakaitseorgani ametiruumist põgenemiseks.¹⁰⁶

Politsei poolt hoiulevõetud vallasasju peab hoidma politseiasutus. Kui äravõetud asi on oma omadustelt selline, et seda ei saa või ei ole otstarbekas hoida politseiasutuses, siis võib politsei anda selle hoiule muule isikule, kelle juures on täidetud selleks vajalikud tingimused. Hoiule võetud asja tuleb hoida nii, et see säiliks.¹⁰⁷

Vallasasja hoiulevõtmiseks võib kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu. Vahetut sundi võib kasutada nii isiku kui ka asja suhtes. Peale vallasasja hoiulevõtmise aluse äralangemist tuleb asjad tagastada viivitamatult omanikule või seaduslikule valdajale. Selleks loob politsei hoiulevõtmise aluse äralangemisel võimaluse asjade tagasi saamiseks.¹⁰⁸

Politsei järelevalve erimeetme „vallasasja hoiulevõtmine“ protokollimine on kohustuslik¹⁰⁹ ja selleks sobiv politsei järelevalve erimeetme rakendamise protokoll on toodud käesoleva töö lisis nr 3 ning mis on kättesaadav Politsei- ja piirivalveameti siseveebis. Protokoll koopia väljastatakse viivitamata isikule, kellelt asi hoiule võetakse. Kui isik, kellelt asi hoiule võetakse, ei ole ise selle asja omanik ega seaduslik valdaja, siis tuleb asja hoiulevõtmisest viivitamata teavitada selle omanikku või seaduslikku esindajat, juhul kui omanik või seaduslik valdaja on tuvastatav.¹¹⁰

Antud erimeetme rakendamiseks on politseile antud esmakordselt volitused ja pädevused kui mitte arvestada seda, et PolS alusel võis kainenemisele toodud isikute asju hoiule võtta¹¹¹. Varasemalt sai politsei ohtu kujutavaid esemeid hoiule võtta ainult süüteomenetluse raames ja seega ennetava tegevusena selline võimalus puudus.

Järelevalve erimeetme „vallasasja hoiulevõtmine“ kohaldamise alused ja piirangud on ära toodud käesoleva töö lisis nr 4.

¹⁰⁶ Korrakaitseseadus, *supra nota* 60, lk 81.

¹⁰⁷ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁹ lg 2.

¹⁰⁸ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁹ lg 4 ja 5.

¹⁰⁹ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁹ lg 6.

¹¹⁰ Politsei ja piirivalve seaduse § 7³⁹ lg 3 ja 6.

¹¹¹ Politseiseaduse § 13 lg 1 p 11.

3. POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETMETE RAKENDAMINE LÄÄNE PREFEKTUURIS

3.1. Uuringu eesmärk

Uuringu eesmärgiks on anda ülevaade, kui tõhusalt kasutavad Lääne Prefektuuri politseiametnikud PPVS sätestatud politsei järelevalve erimeetmeid (viibimiskeeld, valdusesse sisenemine, valduse läbivaatus ja vallasasja hoiulevõtmine) ohu ennetamisel, tõrjumisel ja korrarikkumise kõrvaldamisel, samuti politsei järelevalve erimeetmete kasutamist senises praktikas küsitaja poolt ette antud tüüpolekordade lahendamisel ning selgitada välja milliseid probleeme esineb nimetatud erimeetmete rakendamisel. Uuringu tulemuste analüüsimise järel tehakse ettepanekud PPVS korrektseks rakendamiseks.

3.2. Uuringu meetodika ja valim

Uuringu läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset andmekogumise meetodit struktureeritud intervjuud. Uurimustöö käigus intervjueriti Lääne Prefektuuri Pärnu, Paide, Rapla, Haapsalu ja Kuressaare politseijaoskonna juhte ning Kärkla konstaablijaoskonna juhti (edaspidi juhid). Samuti intervjueriti kõigi kuue eelnimetatud struktuurüksuse ühte välijuhti (edaspidi välijuhid). Intervjueritavate näol on tegemist ametnikega, kes on suurte töökogemustega ning kelle tööülesannete hulka kuulub PPVS sätestatud politsei järelevalve erimeetmete rakendamise otsustamine. Näiteks Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori käskkirjaga kinnitatud „Patrulltegevuse korra“ järgi on välijuhil õigus anda korraldusi sündmuskohale saabunud politseijõududele ja lisajõududele¹¹². Intervjuu küsimustega intervjueritavad eelnevalt tutvuda ei saanud. Intervjueritavate nimed, ametikohad, vanused, politseis töötamise staažid, intervjuu läbiviimise moodused ja ajad on käesoleva töö lisas nr 5.

Kõige noorem intervjueritav oli 28-aastane ja kõige vanem 48-aastane. See teeb keskmiseks vanuseks pisut üle 38 aasta. Politseis töötamise lühim staaž oli 9 aastat ja pikim 20 aastat, mis

¹¹² Patrulltegevuse korra kinnitamine LISA 1 „Patrulltegevuse kord“, Politsei- ja Piirivalveamet, peadirektori käskkiri nr 38, 01.01.2010.

teeb keskmiseks staažiks üle 16 aasta. Seega saab väita, et intervjuueeritavate näol oli tegemist suurte töö- ja elukogemustega politseiametnikega.

3.3. Intervjuu küsimuste ja vastuste analüüs

1. Millistel juhtudel on Teie asutuse ametnikud rakendanud erimeedet „viibimiskeeld“?

Küsitletutest neli vastanut vastas, et erimeedet „viibimiskeeld“ on konkreetselt rakendatud.

Välijuht 5: *Vahest tehakse seda lähisuhtevägivalla juhtumite puhul, kus agressiivsele osapoolle antakse korraldus teatud ajaks eluruumist lahkuda. Sündmuskohtade puutumatus kaitseks tehakse seda samuti.*

Välijuht 3: *Sellist konkreetset erimeedet rakendab meil üks patrull, et tagada sündmuskoha puutumatus.*

Välijuht 1: *Liiklusõnnetuste ja kuriteo sündmuskohtadel nende puutumatus kaitsemiseks ja lähisuhte vägivalla juhtumite puhul osapoolte eraldamiseks teatud ajaks.*

Juht 5: *Viibimiskeeldu on rakendatud, kui on vaja isikuid üksteisest eraldada mõneks ajaks (kakkused ja tülid baarides ja nende lähedustes). Mõned politseinikud kasutavad seda ka süüteo menetluse läbiviimise tagamiseks sündmuskohtadel.*

Kolm vastanut (juhid 1, 2 ja 6) ei tea, et erimeedet „viibimiskeeld“ oleks siiani rakendatud.

Viis vastanud kirjeldavad kõik sarnaselt, et sündmuskohtadel kõrvalisi isikuid sinna ei lasta ja vahel piiratakse sündmuskoht ka politsei lindiga, kuid nende arvates ei ole see otseselt „viibimiskeeld“. Käesoleva lõputöö autor siiski leiab, et kirjeldatud juhtumite puhul on tegemist „viibimiskeeluga“ mille eesmärgiks on tagada sündmuskoha puutumatus, et saaks seal läbi viia süüteo menetluse toiminguid. Antud juhul tingimused ja eesmärgid langevad kokku erimeetme „viibimiskeeld“ kehtestamise nõuetega.

Kõik need juhtumid, mille puhul küsitlevate teada rakendati „viibimiskeeldu“ on PPVS kooskõlas.

2. Millistel Teile teada olevatel juhtudel oleks pidanud rakendama erimeedet „viibimiskeeld“, kuid seda ei tehtud?

Neli vastanud (välijuhid 3 ja 5 ning juhid 1 ja 2) teavad juhtumeid, kus oleks pidanud seda erimeedet rakendama sündmuskoha puutumatus tagamiseks eesmärgiga seal läbi viia süüteo menetluse toiminguid.

Juhi 6 arvates võiks seda politsei teha vahel perevägivalla juhtumite puhul, et eraldada mõneks ajaks osapooled.

Välijuht 6: *Eelmisel aastal oleks ühe perevägivalla juhtumi puhul pidanud seda tegema, sest hiljem sai üks osapooltest hakkama lausa tapmiskatsega kasutades selleks relva.*

Ülejäänud vastanutest ei osanud ühtegi sellist juhtumit nimetada, kus oleks pidanud seda erimeedet rakendama.

Välijuhi 6 poolt kirjeldatud näide näitab, kui oluline on politseil teatud juhtudel võtta vastu otsus erimeetme rakendamise kohta ja selle vajalikkust tuleb alati selliste juhtumite puhul kaaluda.

3. Milliseid probleeme on ette tulnud seoses erimeetme „viibimiskeeld“ rakendamisega?

Kaks vastanut (välijuhid 1 ja 2) ei oska ühtegi probleemi antud erimeetme rakendamise kohta välja tuua. Kõik ülejäänud toovad välja sarnase probleemi ja selleks on politseinike endi vähesed teadmised selle erimeetme rakendamise võimaluste kohta. Samuti tuuakse välja antud erimeetme rakendamise vähene praktika ning puudub ka teave teiste politseiasutuste praktika kohta selle erimeetme rakendamisel.

Välijuht 3: *Probleem võib olla inimressursi puudumises, et seda rakendada. Teine probleem on selles, et patrullpolitseinikud ei teagi sellest midagi. Samas kardavad politseinikud kaebusi oma tegevuse peale, sest tihtipeale nende kaebuste lahendamisel jäetakse politseinikud üksinda (asutuse tugi puudub).*

Välijuht 5: *Kuna me oleme nüüd koos piirivalvuritega väljas, siis nemad ei tea selle rakendamisest midagi ja lasevad sündmuskohtadele kõrvalisi isikuid.*

Juht 1: *Pigem on probleem selles, et politseiametnikud seda ei rakenda. Ametnikud peaksid oma otsustes olema konkreetsemad ja andma arusaadavaid korraldusi. Politseilindil võiks olla ka peal sõna „viibimiskeeld“, siis oleks see arusaadavam.*

Käesoleva töö autor nõustub, et politseinike teadmised erimeetme rakendamisest ei ole sageli piisavad ja seetõttu ei rakendata tihtipeale antud erimeedet arusaadavalt ja põhjendatult. Autor

nõustub juhiga 1, et praegu kasutusel olev politseilint ei ole viibimiskeelu tähistusena alati üheselt arusaadav. Politseilinti kasutatakse väga erinevatel eesmärkidel ning inimesed ei pruugi aru saada, kas tegu on ohust teavitamisega või keelamisega või muu põhjusega (nt ürituse läbiviimisega).

4. Näidisjuhtum: Raskete tagajärgedega liiklusõnnetuse sündmuskohal (päästetööd on lõppenud) on otsustatud rakendada süüteomenetluse läbiviimise tagamiseks erimeedet „viibimiskeeld“. Sündmuskohal on liiklusõnnetusse sattunud sõidukite ümbruses politseinikud, päästjad, meedikud, liiklusõnnetuses osalenud isikud, möödasõitjad ja ajakirjanikud. Kellele kehtestaksite „viibimiskeelu“?

Seitse vastanut (juhid 1, 3, 5 ja 6 ning välijuhtid 3, 4 ja 5) rakendaksid „viibimiskeeldu“ kõigile, peale politseinike, kes sündmuskohta fikseerivad. Kaks vastanut (juht 3 ja välijuht 6) lubaksid sündmuskohale ka päästjad, aga seda ainult juhul, kui on vaja nende abi.

Kolm vastanut (juht 2 ja välijuhtid 1 ja 2) ei kehtestaks „viibimiskeeldu“ meedikutele ja päästjatele. Käesoleva töö autor viimase variandiga ei nõustu, kuna „viibimiskeelu“ rakendamise eesmärgiks oli sündmuskoha puutumatus tagamine eesmärgiga teha seal süüteomenetluse läbiviimiseks vajaminevaid toiminguid. Päästjad ja meedikud neid toiminguid ei tee ja seega ei pea nad ka sündmuskohal viibima. Praktikas on olnud korduvalt juhtumeid, kus päästjad hakkavad liiklusõnnetuse sündmuskohtadel omal initsiatiivil sündmuskohta puhastama ja sõidukite detaile liigutama, „rikkudes“ sellega enda teadmata ära sündmuskoha, kus on vahel detailid väga olulised. Antud juhul tulebki „viibimiskeeld“ kehtestada selliste olukordade ärahoidmiseks.

5. Millistel juhtudel on Teie asutuse ametnikud rakendanud erimeedet „valdusesse sisenemine“?

Kaheksa vastanut (juhid 2, 3, 4, 5 ja 6 ning välijuhtid 4, 5 ja 6) nimetavad juhtumeid, kus „valdusesse sisenemist“ on rakendatud kõrgendatud ohu puhul, kus on ohus inimese elu või tervis.

Seitse vastanut (juhid 3, 4 ja 6 ning välijuhtid 1, 3, 5 ja 6) nimetavad ka juhtumeid, kus keegi isik põgeneb politsei eest läbi võõraste aedade ja hoonete. Sellistel juhtudel läheb politsei alati põgenejale järgi, sest vastasel juhul ei saakski politsei oma tööd teha. Siinkohal märgib töö autor, et intervjuude tegemise ajal kehtinud PPVS ei näinud ette sel põhjusel erimeetme „valdusesse

sisenemise“ kohaldamist ja seega selline politseinike käitumine ei olnud seadusega kooskõlas. Samas 01.04.2011 jõustus seadusemuudatus, millega lubatakse „valdusesse sisenemist“ juhul, kui on alust arvata, et seal viibib isik, kellelt võib seaduse alusel võtta vabaduse¹¹³.

Kolm vastanut (juht 6 ja välijuhid 5 ja 6) nimetavad juhtumeid, kus „valdusesse sisenemist“ on rakendatud sellistel väljakutsetel, kus teade sisaldab infot, et valduses alaealised tarvitavad alkoholi. Töö autori hinnangul sellisel juhul ei ole tegemist kõrgendatud ohuga, sest puudub oht isiku elule ja kehalisele puutumatusse ja seetõttu erimeedet rakendada ei tohi. Samas sõltub see ka teate sisust. Kui teade sisaldaks näiteks infot, et kellelgi alaealistest on alkoholi liigtarbimisest mürgistus, siis on tegemist kõrgendatud ohuga ja erimeetme kohaldamine oleks lubatud.

Kaks vastanut (välijuhid 1 ja 6) nimetavad juhtumeid, kus antud erimeedet on rakendatud siis, kui valdusest kostub selline lärm, millega häiritakse teiste isikute rahu. Töö autori hinnangul on sellistel juhtudel erimeetme kasutamine seaduslik ja vajalik.

Kaks vastanut (juht 1 ja välijuht 4) on öelnud, et kui väljakutsel tehakse üks lahti, siis lähevad politseinikud jutu käigus nii sujuvalt valdusesse, et kellelgi ei tule pähegi neid sellises tegevuses keelata. Töö autor sellist käitumist õigeks ei pea. Tuleks siiski luba sisenemiseks küsida ja kui luba ei anta, siis tuleb kaaluda, kas antud erimeetme rakendamine on vajalik.

Välijuht 2 ei tea ühtegi juhtumit, kus oleks antud erimeedet rakendatud.

6. Millistel Teile teada olevatel juhtudel oleks pidanud Teie asutuse ametnikud rakendama erimeedet „valdusesse sisenemine“, kuid seda ei tehtud?

Kuus vastanud (juhid 4, 5 ja 6 ning välijuhid 3, 5 ja 6) ei osanud ühtegi sellist konkreetset juhtumit nimetada.

Välijuht 2: Küll PPVS kehtimise ajast ei tea sellist juhtumit, aga varem oli juhus, kus politseinikud ei sisenenud valdusesse ja samas toimus seal tapmine.

Kaks vastanud (juhid 2 ja 3) nimetavad juhtumeid, kus valdusest kostub väljapoole kõva lärm ja politsei erimeedet ei kohalda ja seega häiritud isikud tegelikkuses rahu ei saanudki.

Välijuht 1: Väljakutsed, kus teate sisuks on alaealiste poolt alkoholi tarvitamised, kuid uksti ei avata.

¹¹³ Avaliku teabe ja politsei ja piirivalve seaduse muutmise seadus 23.02.2011, jõustunud 01.04.2011 – RT I, 22.03.2011, 1.

Juht 1: Politsei läks Türi linnas väljakutsele, mille sisuks oli kodurahu rikkumine. Politseid korterisse ei lastud ja hiljem oli õuesseisvale politseiautole visatud muna. Kuna isikud, kes muna viskasid olid korteris, siis oleks saanud erimeedet kasutada ja korterisse siseneda. Sellega oleks jõutud nende isikuteni, kes võisid toime panna väärteo.

Väljuht 4: Tean, et meil on siin nn häirekeskuse häirijad, kes teevad sinna mõttetuid telefoni kõnesid ja sellega segavad nende tööd. Et häirekeskus saaks oma tööd teha, siis tuleks minna nende helistajate juurde ja siseneda nende valdustesse ja õigusrikkumine lõpetada, aga seda pole tehtud. On ka juhuseid, kus õigusrikkumisi pannakse toime majutusasutustes ja sinna meid sisse ei lasta ja seetõttu jäävadki need väljakutsed esialgu lahendamata.

Kolm viimati vastanut kirjeldavad juhtmeid, kus nad leiavad, et erimeetme valdusesse sisenemine on vajalik, et lahendada süüteod. Ühegi nende poolt kirjeldatud juhtumi puhul ei ole tegu kõrgendatud ohuga ja seetõttu ei ole ka erimeetme „valdusesse sisenemine“ rakendamine töö autori arvates PPVS kooskõlas.

7. Milliseid probleeme on ette tulnud seoses erimeetme „valdusesse sisenemine“ rakendamisega?

Ainult üks vastanu (väljuht 2) ütles, et ta ei tea selle erimeetme rakendamisega probleeme.

Viis vastanut (juhid 4, 5 ja 6 ning välijuhid 5 ja 6) peavad probleemiks seda, et kui uksi ei avata, siis ei olegi võimalik kuidagi seaduslikult sisse saada.

Väljuht 1 nimetab probleemseks olukordi, kus uks küll avatakse, aga siseneda ei lubata ja sellisel juhul tema arvates puudubki politseil õigus siseneda. Töö autor on siinkohal seisukohal, et valdusesse mitte lubamine ei tähenda iseenesest seda, et politsei ei saa teatud tingimuste olemasolul seaduslikult antud erimeedet rakendada. Kui valdusesse sisenemine on PPVS § 7³⁷ kooskõlas, siis sisenetakse valdusesse sõltumata sellest, kas lubatakse või mitte.

Neli vastanut (juhid 2 ja 3 ning välijuhid 3 ja 4) nimetavad probleemiks politseinike väheseid teadmisi selle erimeetme rakendamisest ning nende julgust võtta vastu otsus erimeetme rakendamiseks. Sageli on siin tegu väga seaduslikkuse piiri peal tegutsemisega ja politseinikud kardavad hiljem ise saada karistatud ebaseadusliku tegutsemise pärast.

Juht 1: Probleem on pigem seaduse puudulikkuses. Kui esialgne väljakutse on selline, mis lubaks valdusesse siseneda, kuid politseinike saabudes langeb see alus ära ja toime pannakse uus väärtegu samas kohas (vt eelmist küsimust), siis oleks uue juhtumi lahendamiseks valdusesse sisenemine vajalik. Tuleb kaalutleda, kui see vajadus on olemas, siis seadus annab meile

tegelikult kontrollimiseks või rikkumise kõrvaldamiseks valdusesse sisenemiseks loa. Probleem või olla ka omanikuga või valdajaga ühenduse saamises ja temalt nõusoleku saamises. Kontakte lihtsalt kas pole või siis ei teata, kes on valdaja.

Siinkohal töö autor ei nõustu juhi 1 väitega, et kui erimeetme rakendamise esialgne alus langeb ära, kuid samas kohas pannakse toime uus väärtegu, siis võib politsei selle kontrollimiseks või rikkumise kõrvaldamiseks erimeedet kasutada. Kui uue väärteo puhul oleks tegemist teiste isikute rahu rikkumisega, siis võib tekkida uus alus erimeedet rakendada, aga seda ei saa teha igasuguse väärteo puhul. Lihtsalt väärteo kontrollimiseks antud erimeedet rakendada ei saa.

8. Kuidas fikseeritakse Teie asutuses erimeetme „valdusesse sisenemine“ rakendamine?

Juht 4: Tehakse ettekanne politsei poolt. See registreeritakse postipoisis ja sisu pannakse ka andmebaasi juhtumi lahendisse.

Juht 3: Fikseeritakse patrullehel, aga kui tegu pole patrulliga, siis tuleks teha mingi haldusakt paberile. Aga seda meil tehtud pole.

Välijuht 4: Fikseeritakse patrullehel, ilma patrullita meil ei reageeritagi.

Välijuht 5: Teavitame juhtimiskeskust ja nemad lisavad selle juhtumi lahendisse.

Juht 2: Patrull fikseerib patrullehel, piirkonnakonstaabel vastavalt võimalusel näiteks märkmikku ja hiljem lisab selle andmebaasis vastava juhtumi juurde.

Välijuht 2: Ega ma täpselt ei teagi. Ilmselt läheb see info andmebaasi juhtumi lahendi juurde.

Välijuht 3: Ettekandega peaks tegema, üldjuhul fikseeritakse patrullehel. Kui patrull ajab kedagi taga ja jälitamise käigus sisenetakse valdusesse, siis seda ei fikseeritagi, hiljem räägitakse juhile lihtsalt ära kuidas mingi asi toimus.

Välijuht 1: Süüteomenetluses fikseeritakse ülekuulamise protokollis, muudel juhtumitel ei fikseeritagi

Juht 1: Siseveebist on vastavad protokollid saadaval, aga praegusel hetkel politseinikel neid mapi vahel kaasas ei ole. Paides ühtegi sellist protokollit tehtud ei ole. Isegi kui see protokoll oleks täidetud, siis kindlat kohta, kus seda hoida ei ole. Vastav sari asjaajamises puudub.

Juht 6: Eraldi mingit dokumenti selle kohta ei tehta. See fikseeritakse patrullehel ja hiljem kajastub see ka politseiandmebaasis juhtumi lahendis.

Välijuht 6: Ei tea, et seda oleks fikseeritud kuskil. Aga tean, et teha tuleb haldusmenetlusprotokoll.

Juht 5: Patrulllehel ja hiljem teevad politseinikud ettekande ja see jääb üksusesse. Arvestuse kord selle üle puudub, aga juhtumi lahendisse andmebaasis jääb ka märke maha.

Antud erimeedet fikseeritakse erinevates asutustes väga erinevalt Patrulllehel fikseerimist võib teatud mõõndustega nimetada protokollimiseks, kui seal on kõik vajaminev kirjas. Samas teades palju on patrulllehel ruumi, siis pigem see ei ole hea variant. Ka ettekannet võib teatud mõõndustega nimetada protokollimiseks. Kuid kindlasti ei saa märkmikuisse andmete kirjutamist ja andmebaasis juhtumi lahendamise juures märke tegemist nimetada protokollimiseks. Väga paljudel juhtudel üldse ei protokollitagi antud erimeetme rakendamist. Ainult üks vastanu (juht 1) oli kursis, et politsei siseveebist on vastavad protokollide blanketid kättesaadavad. Samas võib protokollid koostada ka omakäeliselt valgel paberil.

9. Näidisjuhtum: Politsei saab öösel väljakutse mitme korteriga elamusse, kus ühest korterist kostub väga vali muusika ja inimeste lärm, mis häirib oluliselt teisi sama maja elanikke ja nad ei saa magada. Politseile ust keegi ei ava ja vali muusika ning lärm kestavad edasi. Kuidas lahendaksite antud olukorra?

Antud olukorra esialgsel lahendamisel on kõik vastanud ühel meelel ja esimese abinõuna lülitaksid nad antud korterist välja elektri. Praktikas on antud tegevus üldlevinud ja üldjuhul aitab see efektiivselt kaasa olukorra lahendamisse. Elektri väljalülitamisega on võimalik vahel küll juhtum lahendada, aga sellega võivad kaasnevad ka riskid. Elektrit välja lülitades ei tea politseinikud, millised seadmed hetkel voolu tarbivad. Mõned seadmed on sellised, et voolukatkestus võib need rikkuda. Sellisel juhul võib olla tekkiv kahju suur ning ilmses vastuolus rikkumisega, mille pärast elekter välja lülitati. Seega tuleb elektri väljalülitamisse suhtuda väga ettevaatlikult, sest see võib olla vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega. Intervjuu käigus välistas küsija elektri väljalülitamise võimaluse.

Kolm vastanut (juht 6 ning väljühid 2 ja 5) on seisukohal, et kui ust ei avata, siis valdusesse ei siseneta ja juhtum lahendatakse järgmisel päeval süüteo menetluse käigus.

Üks vastanu (juht 5) jäi tegevuse osas kahtlevaks: *Kui kõrgendatud ohtu ei ole, siis on see keeruline. Koheselt kindlasti jõuga sisse ei lähe, aga kui kõnesid tuleb mitu, siis võtaks elektri välja ja tihtipeale siis saabub ka lahendus kergesti. Kui seda võimalik teha ei ole, siis jääb see nii nagu on ja järgmisel päeval tegeletakse selle asja menetlemisega. Samas arvan, et võiks proovida ka jõuga sisse minna (siis kui teatajaid on palju ja lärm on tõesti kõva). Siin võib juhtuda muidu nii, et need inimesed kes puhata ei saa võivad järgmisel päeval näiteks liikluses kujuneda ise väga ohtlikuks väsimuse tõttu.*

Ülejäänud kaheksa vastanut (juhid 1, 2, 3 ja 4 ning välijuhid 1, 3, 4 ja 6) leiavad, et igal juhul peab antud olukorras politsei erimeedet „valdusesse sisenemine“ rakendama ja korrarikkumine tuleb lõpetada. Ka käesoleva töö autor nõustub viimastega, sest oluline on see, et inimesed, keda oluliselt häiriti peavad rahu saama.

10. Millistel juhtudel on Teie asutuse ametnikud rakendanud erimeedet „valduse läbivaatus“?

Kolm vastanut (juhid 1 ja 4 ning välijuht 4) ei tea, et seda erimeedet oleks kasutatud.

Neli vastanut (juht 2 ning välijuhid 1, 2 ja 5) teavad juhtmeid, kus rakendati antud erimeedet, sest oli alust arvata, et selles on keelatud esemeid.

Neli vastanut (juht 3 ning välijuhid 3, 5 ja 6) ütlevad, et väljakutsete puhul, mille sisuks on alaealiste poolt alkoholi tarvitamine, vaadatakse valdus alati läbi eesmärgiga leida sealt alaealisi.

Kaks vastanut (juht 3 ja välijuht 1) väidavad, et valduse läbivaatuste tehakse perevägivalla juhtumite puhul eesmärgiga leida valdusest veel isikuid või esemeid, millega saaks kellelegi teha viga.

Juht 6: Kui on väljakutse ja politsei pääseb korterisse sisse, siis politsei vaatab üle kõik ruumid et saada ülevaade kes seal viibib.

Juht 5: Tavaliselt kasutatakse autode läbivaatust ja seeläbi on leitud narkootikume. Kui väljakutse tuleb, et kriminaalse taustaga kodanik on kuskil korteris, siis sisenetakse ja vaadatakse ka valdus läbi. Kui tuleb usaldusväärne info, et kuskil on varastatud esemeid ja on oht, et see liigub sealt kohalt minema, siis sündmust ei oodata ja valdus vaadatakse läbi.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et enamuse nimetatud juhtumite puhul ei ole alust antud erimeedet rakendada. Näiteks eesmärk leida valdusest alkoholi tarvitanud alaealisi või saada ülevaadet, kes valduses on, täidab üldjuhul eesmärki selgitada välja õigusrikkujaid ja see ei ole selle erimeetme ülesanne.

11. Millistel Teile teada olevatel juhtudel oleks pidanud Teie asutuse ametnikud kasutama erimeedet „valduse läbivaatus“, kuid seda ei tehtud?

Juht 3: Tean ühte juhtumit, kus Rapla maakonnas patrull ei sisenenud majja ja hiljem selgus, et seal tapeti inimene. Sel hetkel veel PPVS ei kehtinud. Muid sündmusi ei meenu.

Väljuht 4: *Veebruaris oli meil teada, kus asub ühte ärandatud autot juhtinud isik, aga patrullil polnud julgust jõuga seda hoonet kontrollima minna.*

Juht 2: *On olnud juhtumeid, kus oleks pidanud kasutama seda erimeedet, sest oleks võinud avastada varastatud esemeid, aga politseinikud on hakanud kahtlema sellise tegevuse seaduslikkuses ja jätnud tegemata.*

Ülejäänud vastajad ühtegi juhtumit nimetada ei osanud. Käesoleva töö autor nõustub juhi 3 ja välijuhi 4 poolt välja toodud juhtumitega. Nendel juhtudel oleks olnud „valduse läbivaatus“ seadusega kooskõlas. Juhi 2 poolt kirjeldatud juhtumi puhul tuleks kaaluda süüteomenetluse alustamist ja selle raames läbiotsimise teostamist. Antud erimeetme rakendamise eesmärgiks ei ole leida varastatud esemeid.

12. Milliseid probleeme on ette tulnud seoses erimeetme „valduse läbivaatus“ rakendamisega?

Kolm vastanut (välijuhid 1, 2 ja 5) ütlesid, et mingeid probleeme selle erimeetme rakendamisega ei ole.

Juht 4 nimetab probleemiks seda, et tihtipeale ei pääse lihtsalt valdusesse sisse, kus tahetakse „valduse läbivaatust“ rakendada.

Seitse vastanut (juhid 1, 3, 5 ja 6 ning välijuhid 3, 4 ja 6) nimetavad probleemiks seda, et politseinikud ei tea täpselt, millal nad seda erimeedet kohaldada võiks ja kuidas seda teha. Politseinikel puudub otsustuskindlus ja praktika selles osas on väga väike.

Juht 2: *On olnud vahel olukordi, kus isikud ei taha lasta valdust läbi vaadata ja nõuavad selleks kohtu luba, mis on neile vanast ajast külge jäänud teadmine. Aga kui seletada inimestele rahulikult ära, kuidas seadused muutunud on, siis annavad nad nõusoleku läbi vaadata.*

Juhi 2 vastuse puhul märgib töö autor, et antud juhul ongi vaja asukohajärgse halduskohtu eelnevat luba ja seega nõuavad isikud politseilt tegutsemist vastavalt seadusele. Õigusriigis on väga ohtlik olukord, kus politseinikud räägivad isikutele muutunud seadustest ja jätavad täitmata väga olulise nõude selle erimeetme rakendamisel.

Töö autori hinnangul võib ette tulla olukordi, kus valdaja tõepoolest lubab oma valdust läbi vaadata ja siis ei ole kohtu eelnev luba vajalik. Kuid sellisel juhul ei ole tegemist erimeetme rakendamisega. Siinkohal on aga teatav risk. Kui valdaja lubab esialgu oma valduse läbi vaadata ja kohtu luba pole, siis võib juhtuda nii, et valdaja asub hiljem väitma nagu oleks valdus läbi vaadatud tema nõusolekuta. Sellisel juhul on juba tegemist erimeetme rakendamisega ja ilma

kohtu eelneva loata on see ebaseaduslik. Et taolist olukorda vältida, siis aluse olemasolul tuleb ikkagi rakendada antud erimeedet nii nagu PPVS seda ette näeb. Samas võib ka isiku nõusoleku protokollida.

13. Kuidas fikseeritakse Teie asutuses erimeetme „valduse läbivaatus“ rakendamine?

Viis vastanut (juhid 2, 5 ja 6 ning välijuhtid 3 ja 5) ütlesid, et fikseerimine toimub patrulllehel ja mõnel pool täiendavalt kas ettekandega või politsei andmebaasis.

Kaks vastanut (juht 3 ja välijuht 4) ütlesid, et fikseerimine toimub kas patrulllehel või eraldi haldusprotokolliga.

Juht 4 vastas, et fikseeritakse haldusprotokolliga.

Kolm vastanut (juht 1 ning välijuhtid 1 ja 6) ütlesid, et seda erimeetme rakendamist polegi fikseeritud.

Välijuht 2: Patrulllehele kui midagi avastatakse ja kui ei avastata midagi, siis ei fikseeritagi.

Käesoleva töö autor leiab, et erimeetme rakendamise mitte protokollimine on väga suur rikkumine. Patrulllehel fikseerimine võib iseenesest olla ka protokollimine, aga kuna seal ei ole selleks piisavalt ruumi, siis tuleks kasutada politsei siseveebist saadaolevaid protokolle. Samuti võib protokoll koostada omakäeliselt valgel paberil.

14. Näidisjuhtum: Politsei saab kell 23.00 info, et ühes eramus varjab ennast kohtu poolt tagaotsitavaks kuulutatud isik. Antud hetkel on isik eramus üksinda. Kuidas lahendaksite antud olukorra?

Kaheksa vastanut (juhid 1, 2, 3, 4 ja 5 ning välijuhtid 2, 4 ja 5) kohaldaks erimeedet „valduse läbivaatus“ kellaajast sõltumata ja võtaks selle isiku kinni. Välijuht 6 teeks seda ka, aga mitte öösel vaid hommikul.

Välijuht 3: Kui majja sisse ei lasta, siis ei tehta midagi.

Välijuht 1: Arvan, et õigust eramusse siseneda meil pole ja seda ei teeks. Pigem luuraks ja passiks niikaua kui tagaotsitav tuleb välja ja siis võtaks ta kinni. Kui tagaotsitav pikemat aega ei välju siis vaataks kas uks on lukus või mitte. Kui uks ei ole lukustatud, siis läheks sisse. Kui uks on lukus ja lõhkumisega tekitaks suurt kahju, siis seda ei teeks. Vana kergesti avatava ukse puhul kaaluks sisenemist.

Juht 6: *Jõuga sisse ei lähe. Pigem kirjutaks hiljem kohtunikule vastuse, miks seda ülesannet täita ei saanud.*

Mitte keegi vastanutest ei teadnud, et antud juhtumi puhul erimeetme „valduse läbivaatus“ rakendamiseks oleks olnud vaja halduskohtu eelnevat luba ja enamuse oleks teinud seda tingimusel, mil seaduse järgi seda teha ei tohiks. Põhjenduseks toodi seda, et politseil ei ole ressursi valvama jääda ja kui info on ikka kindel, siis ei saa sellist isikut kinni võtmata jätta.

15. Millistel juhtudel on teie asutuse ametnikud rakendanud erimeedet „vallasasja hoiulevõtmine“?

Juht 4: *Alaealistelt näiteks võetakse ära alkohol ja kutsutakse vanemad sellele järgi. Autodest on ära võetud esemeid, mille puhul on kahtlus, et see on varastatud, aga minu teada vormistatud seda küll ei ole. Ära on võetud kurikaid autodest, aga ka seda pole vormistatud.*

Juht 3: *Seda on rakendatud jalgrataste osas, mille suhtes on alust arvata, et need on varastatud.*

Välijuht 4: *Oleme ära võtnud väikeseid mini krossimootorrattaid, mille kohta meil oli alust arvata, et need on varastatud, aga veel ei teadnud kust kohast. Korra on ära võetud ka jäigaks tehtud saekett, mis kujutab iseenesest teistele isikutele ohtu.*

Välijuht 5: *Oleme äravõtnud selliseid asju mis ei sobi ümbritsevasse keskkonda, ehk need võivad olla kuriteo toimepanemise vahendid. Siis on koostatud akt selle kohta.*

Juht 2: *Meil ei ole vallasasja hoiule võetud.*

Välijuht 2: *Tean, et autodest on ära korjatud kurikaid.*

Välijuht 3: *Meil käib hoiulevõtmine läbi kriminaalpolitsei ja paberid teevad nemad. Autodest varemalt võeti ära kurikaid, kuid nüüd neid ära ei võeta.*

Välijuht 1: *On ära võetud esemeid, mille puhul on alust arvata, et need võivad olla kuriteo toimepanemise vahendid (kanistrid, kangid), siis esemed millega võidakse kellegi elu või tervist ohustada (noad, kurikad, kaikad).*

Juht 1: *Ühtegi vallasasja hoiule võetud ei ole. On juhtumeid, et isik eitab omamist ja siis võetakse ese ära leiuna. Vahel võetakse ära mingi ese, mille suhtes on kahtlus, et see on saadud ebaseaduslikul teel. Sellisel juhul kutsutakse isik hiljem sellele järele.*

Juht 6: *Selliseid juhtumeid ei tea.*

Välijuht 6: *Ma ei tea, et oleks midagi ära võtnud. Me oleme fikseerinud teatud esemete olemasolu, aga ära võtnud ei ole.*

Juht 5: *Seda väga ei kasutata, aga võiks. Meil jääb öösiti tihti silma tuntuid varganägusid ja nendega kaasas olevad esemed ei kuulu ilmselgelt neile. Sellisel juhul pildistatakse ja pannakse kirja, aga ära ei võeta midagi.*

Käesoleva töö autor on seisukohal, et esemeid, mille puhul on kahtlus, et need võivad olla varastatud, saab antud erimeetme rakendamisega hoiule võtta. Korrarikkumise mõiste PPVS hõlmab ka süütegusid ja antud meede lubab võtta asja hoiule vahetu ohu tõrjumiseks.

16. Millistel Teile teada olevatel juhtudel oleks pidanud Teie asutuse ametnikud rakendama erimeedet „vallasasja hoiulevõtmine“, kuid seda ei tehtud?

Välijuht 4: *Meil oli ükskord suhteliselt kindel teadmine, et ringi sõidab ärandatud sõiduk, aga avaldust veel ei olnud ja see sõiduk jäeti juhile kätte. Hiljem selguski, et tegu oli ärandatud sõidukiga.*

Välijuht 3: *Öisel ajal on kinnipeetud sõidukeid, kus sees on esemed, mille puhul on alust arvata et need on varastatud. Krimka tuleb kohale ja vaatab üle, aga kuna sündmust pole, siis ära ei võeta. Hiljem selgub, et ongi varastatud esemetega.*

Juht 1: *Võiks hoiule võtta öisel ajal nn müratekitajaid või nende osasid, et rahu tagada, kuid seda ei tehta.*

Välijuht 6: *Mõnel korral võib-olla oleks võinud ära võtta näiteks õigusrikkumise toimepanemise vahendi (raadio, maki jne), sest siis oleks teiste isikute rahu rikkumine koheselt lõppenud ja ei pea ühele ja samale aadressile mitu korda reageerima.*

Kuna antud meede lubab võtta vallasasja hoiule vahetu ohu tõrjumiseks, siis võib asjad hoiule võtta. Kohaldada tuleks keskmise politseiniku perspektiivi ehk tema elu- ja töökogemust, aga ka ex ante.

17. Milliseid probleeme on ette tulnud seoses erimeetme „vallasasja hoiulevõtmine“ rakendamisega?

Seitse vastanut (juhid 1, 3, 5 ja 6 ning välijuhid 1, 2 ja 5) ütlesid, et selle erimeetme rakendamisel mingeid probleeme pole ette tulnud.

Neli vastanut (juht 2 ning välijuhid 3, 4 ja 6) nimetavad probleemiks politseinike vähesed teadmised selle erimeetme rakendamisel ja praktika puudumine.

Juht 4: *Probleem on selles, et kui näiteks kurikad ära võtta, ja see vormistada nii nagu seadus ette näeb, siis tuleb need ju hiljem aluse ära langemisel tagastada. Samas ei taha neid ju kurikaeltele tagasi anda, sest hiljem võivad need osutada ikkagi kuriteo toimepanemise vahenditeks.*

Käesoleva töö autor nõustub, et politseinike ebapiisavad teadmised erimeetmete rakendamisel on probleemiks, mis on tõestust leidnud ka tehtud intervjuude käigus. Kuna antud erimeetme kohaldamise käigus võetakse hoiule esemeid, mis oma olemuselt kujutavad kellelegi ohtu, siis politseiametnike ebapiisavad teadmised võivad tingida olukorra, kus hoiule jäetakse võtmata vallasasi, millega hiljem põhjustatakse kellegi surm või tekitatakse kehavigastusi. Samas kui võetakse hoiule vallasasi, mille puhul seadus seda ette ei näe, on jällegi tegemist ebaseadusliku tegevusega.

18. Kuidas fikseeritakse Teie asutuses erimeetme „vallasaja hoiulevõtmine“ rakendamise?

Juht 4: *Minu teada ei ole seda meil vormistatud.*

Juht 3: *Tavaliselt võetakse asjad ära mingi süüteo menetluse käigus ja siis fikseeritakse see näiteks ülekuulamise protokollis. Kui isikut enam pole, sest ta pani jooksu, siis fikseeritakse patrulllehel ja hiljem koostatakse leiuakt. Kindlasti on ka autodest ära võetud esemeid, mille suhtes on kahtlus, et need on varastatud. Aga ma ei tea kuidas neid fikseeritud on.*

Välijuht 4: *Haldusprotokolliga.*

Välijuht 5: *Teeme paberile haldusprotokoll, mis jääb meie üksuse menetleja juurde*

Juht 2: *Paneks kirja näiteks märkmikku, et hiljem oleks võimalus vaadata millal ja mida kellelt ära võetakse. Kui hiljem tuleks kaebus, siis ma saan vaadata andmeid.*

Välijuht 2: *Ma arvan, et koostatakse mingi akt.*

Välijuht 3: *Täna sel päeval politseinikud ei tea kuidas see käib ja mingit paberit ei tehta.*

Välijuht 1: *Süütemenetluses fikseeritakse ülekuulamise protokollis, muudel juhtudel ei fikseeritagi. Ei hakka ju näiteks kurika äravõtmise puhul mingit dokumenti tegema.*

Juht 1: *Politseiametniku ettekandes või leiuaktiga.*

Juht 6: *Haldusprotokolliga.*

Välijuht 6: *Haldusprotokolliga peaks see käima.*

Juht 5: *Patrulllehel ja hiljem ettekannetega.*

Nagu eeltoodust näha, toimub erimeetme „vallasasja hoiulevõtmine“ erinevates politseiasutustes erinevalt. Mõnes asutuses ei fikseeritagi, mõnes asutuses fikseeritakse ettekannetega või aktidega ja mõnes asutuses haldusprotokolliga. Leiuaktiga erimeetme protokollimist õigeaks pidada ei saa. Leiuaktiga fikseeritakse leidudena politseisse toodud esemed. Antud erimeetme rakendamise eesmärgiks ei ole mitte hoiule võtta leide vaid vallasasju, mille puhul oleks täidetud PPVS § 7³⁹ lg 1 sätestatud alused.

19. Näidisjuhtum: politseisse helistab kooliõpilane, kes teatab, et ta on staadionil ja talle lubasid pesapalli kurikatega peksa anda kaks tema klassikaaslast. Politsei staadionile jõudes ongi seal teataja ja kaks poissi, kellel on käes pesapalli kurikad. Poiste sõnul tahtsid nad mängida pesapalli, kuid pall on ära kadunud. Kuidas lahendaksid antud olukorra?

Juht 4: *Teeks isikutele taustakontrolli ja kui neil on ennem vägivallaga probleeme olnud, siis võtaks kurikad ära. Kui politseinikud olukorda ohtlikuks ei hinda, siis ajavad nad lihtsalt pundi laiali.*

Juht 3: *Ilmselt tuleb need kurikad ära võtta kuni aluse ära langemiseni. Kui süütegu pole, siis kirja jälle patrullilehele.*

Välijuht 4: *Leian et on olemas vahetu oht ja selle tõrjumiseks tuleb need kurikad ära võtta kuni aluse äralangemiseni. Teine võimalus on teataja sealt eemale toimetada.*

Välijuht 5: *Mina võtaks kurikad ära ja kutsuks neile vanemad järgi.*

Juht 2: *Kurikaid ära ei võtaks. Võimalusel jääksin ise olukorda eemalt jälgima või lepiks kellegagi kokku, et tema jälgiks. Oma praktikast on juhus, kus inimest ähvardati saeketiga. Andsin inimesele oma telefoninumbri ja leppisin kokku, et nii kui ta vajutab kõne nuppu, nii saan aru, et on olukord ja tulen kohale. Puust kurikaid ma ära ei võtaks, iseasi kui tegu oleks olnud metallist kurikatega.*

Välijuht 2: *Alustaks menetlust ja elementaarne on, et kurikad võetakse ära nii kauaks kui selgub, et hoiulevõtmise alus ära langeb.*

Välijuht 3: *Kõik osapooled toimetatakse politsei asutusse ja nad antakse krimkale üle ja patrull ise sellega ei toimeta.*

Väljuht 1: Kurikad võtaksin ära ja kutsuksin lapsed koos vanematega politseijaoskonda, kus selgitaksin vanematele olukorda ja annaksin kurikad neile. Ühtegi dokumenti kurikate ära võtmise kohta ei teeks, kuid andmebaasis fikseeriks selle juhtumi lahenduse juures.

Juht 1: Kuna ohtu enam pole siis piisab vestlusest. Kui tegu ei toimunud, siis kurikaid ära võtta ei saa. Samas kui meelestatus on selline, et tegu võidakse siiski toime panna, võtaks kurikad ära ja annaks järgmisel päeval tagasi.

Juht 6: Tegutseksin sisetunde järgi, kui tunne on, et ikka neid kurikaid tahetakse kasutada kellegi elu ja tervise ohtu panemiseks, siis võtaksin ära. Muidu üritaks asja kohapeal suuliselt lahendada.

Väljuht 6: Ilmselt võtan poisid koos kurikatega peale ja viin noorsoopolitseinike juurde. Aga kui noorsoopolitseinike hetkel ei ole, siis võtan kurikad ära ja viin need ikkagi noorsoopolitseinikele, kes hiljem poisid välja kutsuvad ja selle juhtumiga edasi tegelevad. Võimalik, et noorsoopolitseinikud annavad need kurikad neile hiljem tagasi.

Juht 5: Võtaksin kurikad ära ja kutsuks järgmisel päeval vanemad neile järgi ja annaks neile nende soovil need tagasi. Samas selgitaks vanematele ka situatsiooni.

Antud näidisjuhtumi puhul on arusaadav, et kohapeal olles tajuks politseinik ohtu võib-olla teisiti kui olukorra kirjeldust kuulates. Kõik vastanud lahendasid olukorra ning kas kurikad võtta hoiule või mitte ongi otsustamise küsimus. Kui kohapeal pole arusaadav, mis toimub või võib toimuda, tuleb alustada leebemast meetmest. Ainuüksi teate põhjal kõik toimetada politseiasutusse ei ole proportsionaalne. Samuti ei saa nõustuda väitega, et tegu on rohkem kriminaalpolitsei huviga. Antud juhul peaksid politseinikud rakendama ex ante hindamist ning tegutsema vastavalt sellele.

3.4. Probleemid politsei järelevalve erimeetmete rakendamisel ja ettepanekud

Käesoleva lõputöö käigus läbiviidud uuringust selgus, et peamiseks probleemiks politsei järelevalve erimeetmete rakendamisel Lääne Prefektuuris on politseiametnike puudulikud teadmised nende erimeetmete rakendamisest. Kuna politseiametnikud ei ole oma teadmistes kindlad, siis ei julge nad sageli vastu võtta konkreetseid otsuseid ning olukorrad jäävad kas esialgu lahendamata või nende lahendamine ei ole seadusega kooskõlas. Uuringu käigus selgus, et teatud juhtudel rakendavad politseiametnikud järelevalve erimeetmeid kuigi seaduslik alus selleks puudub.

Käesoleva lõputöö autor on seisukohal, et politsei töö efektiivsust ei takista mitte seadusega kehtestatud ranged nõuded, vaid politseinike teadmiste puudulikkus. Pigem saab väita, et PPVS

annab politsei tegevusele võrreldes varem kehtinud PolS palju laiemad võimalused. Olukorra parandamiseks teeb lõputöö autor järgmised ettepanekud:

- Politseinike tuleb senisest rohkem koolitada haldusmenetluse üldpõhimõtete osas. Politseinikud on oma tegevuses väga tugevalt kinni süüteomenetluses ja haldusmenetluse põhimõtteid ei ole veel omaks võetud. Politseinikud, kes on oma erialase väljaõppe saanud aastaid tagasi ei pruugi olla selle teemalist õppeainet läbinud ja seetõttu julgevadki sekkuda alles siis, kui on toime pandud süütegu.
- Praeguse PPVS koolituste (siinkohal on mõeldud prefektuurisisesid koolitusi) formaati tuleks muuta. Tänapäevaseks on läbinud kõik politseiametnikud ühepäevase koolituse, kus käsitletakse tervet PPVS 2¹. pt. Koolitustel osaleb korraga terve struktuurüksus või vahel mitu struktuurüksust. Sellises olukorras on kontsentreerumine väga häiritud. PPVS koolitus tuleks jaotada osadeks teemade kaupa ja käesolevas lõputöös käsitletud erimeetmed oleks ühe päeva teema. Koolitustel osalejate arv ei tohiks ületada 30 ja koolitada tuleks eraldi kriminaalpolitseinike, patrullpolitseinike ja noorsoopolitseinike, sest koolituse rõhuasetused peaksid olema erinevad. Koolituse ülesehitus peab olema selline, mis paneks kuulajad kaasa mõtlema. Koolitusel osalejad peavad lahedama erinevaid kaasusi ja hiljem toimub nende üle arutelu. Ka protokollide vormistamine tuleb praktiliselt läbi teha. Selliste koolituste läbiviimise takistuseks on hetkel pädevate koolitajate vähesus. On ilmselge, et paar inimest seda ei suudaks. Prefektuurid peavad leidma enda seest ametnikud, keda koolitada edasikoolitajateks, sest täiendkoolituse vajadus on suur.
- Kuna politseiametnikud peavad oma igapäevatoos kasutama väga palju erinevaid õigusakte, siis on ilmselge, et kõiki neid peast ei tea ja kõiki ei ole võimalik ka kaasas kanda. Sageli tuleb otsused järelevalve erimeetmete kohaldamise kohta vastu võtta kiiresti ja otsuste seaduslikkuse tagamiseks tuleks enne nende vastuvõtmist seadusest nõuded üle vaadata. Et see toimuks võimalikult kiiresti, tuleks politseinikele koostada järelevalve erimeetmete kohaldamise nõuete kohta väike meelespea. Käesolevas lõputöös käsitletud järelevale erimeetmete kohaldamise nõuete kohta on autor koostanud meelespea, mis võiks olla politseinikul kas autos või mapis. Antud meelespea on toodud käesoleva töö lisa nr 4.
- Politseis tuleks kasutusele võtta politseilint, kus oleks peal sõnad „POLITSEI“ ja „VIIBIMISKEELD“ vaheldumisi.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli selgitada välja Lääne Prefektuuris politsei järelevalve erimeetmete „viibimiskeeld“, „valdusesse sisenemine“, „valduse läbivaatus“ ja „vallasasja hoiulevõtmine“ rakendamisel tõusetunud probleemid ja teha ettepanekud erimeetmete õiguspäraseks rakendamiseks.

Töö käigus läbi viidud uuringust sai ülevaate rakendatud politsei järelevalve erimeetmete kohaldamisest ja selgus, et sageli ei ole erimeetmete rakendamine õiguspärane. Erimeetmeid rakendatakse juhtumite puhul, kus nende rakendamiseks seaduslik alus puudub. Samuti on puudulik erimeetmete kohustuslik protokollimine.

Lõputöös püstitatud uurimisküsimused said vastuseks, et politsei järelevalve „viibimiskeeld“, „valdusesse sisenemine“, „valduse läbivaatus“ ja „vallasasja hoiulevõtmine“ rakendamisel ei esine otseselt õiguslike probleeme. Väga suur probleem on hoopis selles, et politseiametnike teadmised sel teemal on ebapiisavad ja senised läbiviidud PPVS teemalised koolitused ei ole järelevalve erimeetmete rakendamise kohapealt tulemuslikud olnud. Uuringu kokkuvõttes on töö autor teinud ettepanekud edasiste PPVS koolituste läbiviimiseks ja politseiametnikele vastavasisuliste meespeade koostamiseks.

Käesolev lõputöö ületab etteantud mahtu, kuid kuna antud lõputöö puhul on tegemist kompaktsel teoreetilisel ülevaatega, mida saab kasutada õppevahendina, siis töö terviklikkuse huvides ei ole võimalik mahtu vähendada.

Antud tööst saab edasi arendada kordusuuringu, saamaks ülevaadet kuidas on edaspidised PPVS koolitused ja praktika muutnud politsei järelevalve erimeetmete rakendamist ja nende vormistamist. Kordusuuringu võiks läbi viia kahe aasta möödudes.

Töö autor tänab kaasabi eest juhendaja Irina Punkot ja kaasjuhendajat Ülle Vanaisakut.

РЕЗЮМЕ

Цель настоящей работы – выяснить в Ляэнеской префектуре проблемы, возникшие при применении надзорных мер полицейского надзора «запрет на пребывание», «вход во владение», «досмотр владений» и «принятие движимых вещей на хранение», и внести предложения для правомерного применения надзорных мер.

В ходе проведенного исследования было получено представление о применении надзорных мер полицейского надзора и выяснилось, что их применяют часто неправомочно. Их применяют в ситуациях, когда на их применение отсутствует законное основание. Также выявлены недостатки в обязательном оформлении применения надзорных мер.

Ответом на поставленные в ходе исследования вопросы было получено, что при применении надзорных мер полицейского надзора «запрет на пребывание», «вход во владение», «досмотр владений» и «принятие движимых вещей на хранение» прямых юридических проблем не выявлено. Большая проблема заключается в том, что у полицейских не хватает знаний на эту тему и проведенная до настоящего времени тематическая подготовка не достаточна и не результативна. В заключении исследования автор работы делает предложение по проведению дальнейшей подготовки и составлению соответствующей памятки.

Настоящая работа позволяет провести повторное исследование для получения представления о том, как последующее обучение и практика изменила применение надзорных мер полицейского надзора и их оформление. Повторное исследование лучше провести по истечению двух лет.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Aedmaa, A., „Avaliku korra kaitse Eesti õigusruumis“, 12 *Juridica* (2004), nr 7, 499-504
- Aedmaa, A., „Kommunikatsioon haldusmenetluses“, 13 *Juridica* (2005) nr 2, 103-113
- Aedmaa, A., *et al*, *Haldusmenetluse käsiraamat* (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2004)
- Annus, R., „Uurimispõhimõtte haldusmenetluses“, 16 *Juridica* (2008), nr 7, 499-506
- Asjaõigusseadus 09.06.1993, jõustunud 01.12.1993 – RT I 1993, 39, 590 . . . RT I 2010, 38, 231
- Avaliku teabe ja politsei ja piirivalve seaduse muutmise seadus 23.02.2011, jõustunud 01.04.2011 – RT I, 22.03.2011, 1
- Eesti Vabariigi põhiseadus 28.06.1992, jõustunud 03.07.1992 – RT 1992, 26, 349 ... RT I 2007, 33, 210
- Haldusmenetluse seadus 06.06.2001, jõustunud 01.01.2002 – RT I 2001, 58, 354 . . . RT I 2009, 27, 164
- Jaanimägi, K., „Politsei sisemise rahu tagajana“, 12 *Juridica* (2004), nr 7, 452-460
- Kaebus Lääne Politseiprefektuuri politseiametnike 24. mai 2006.a toimingute õigusvastaseks tunnistamiseks*, haldusasi nr 3-3-1-65-07, Riigikohtu halduskolleegium, kohtuotsus, 10.01.2008
- Kask, O., „Korrakaitse seaduse eelnõust“, 12 *Juridica* (2004), nr 7, 468-472
- Kassatsioon Tartu Ringkonnakohtu 7. mai 2009.a otsusele kriminaalasjas nr 1-08-9163, kriminaalasi nr 3-1-1-91-09*, Riigikohtu kriminaalkolleegium, kohtuotsus, 23.11.2009, lõik 8.2
- Kassatsioonikaebus Tartu Vangla toimingute õigusvastasuse tuvastamiseks*, haldusasi nr 3-3-1-63-09, Riigikohtu halduskolleegium, kohtuotsus, 13.11.2009, lõik 16
- Kassatsioonikaebus Viru Ringkonnakohtu 31. Oktoobri 2003.a otsusele kriminaalasjas nr 2-1-443/03*, kriminaalasi nr 3-1-1-17-04, Riigikohus, kohtuotsus, 25.03.2004, lõik 10
- Niemeier, M., „Nõuded õigusriiklikule politseiõigusele – proportsionaalsuse põhimõtte ja Euroopa õigus“, 12 *Juridica* (2004), nr 7, 461-467

Patrulltegevuse korra kinnitamine LISA 1 „Patrulltegevuse kord“, Politsei- ja Piirivalveamet, peadirektori käskkiri nr 38, 01.01.2010

Pikamäe, K., „Kaalutusvigadest“, 14 *Juridica* (2006) nr 2, 75-83

Politsei ja piirivalve seadus 06.05.2009, jõustunud 01.01.2010, osaliselt 01.01.2012 – RT I 2009, 26, 159 ... RT I 2010, 41, 240

Politsei järelevalve erimeetme vallasasja hoiulevõtmine kohaldamise protokoll, kättesaadav Politsei- ja piirivalveameti siseveebist <ppa-siseveeb.polsise/blanketid/politseitoo-blanketid/index.dot> (10.03.2011)

Politsei järelevalve erimeetmete turvakontroll, viibimiskeeld, isiku läbivaatus, sõiduki peatamine kohaldamise protokoll, kättesaadav Politsei- ja piirivalveameti siseveebist <hpa-siseveeb.polsise/blanketid/politseitoo-blanketid/index.dot> (10.03.2011)

Politsei järelevalve erimeetmete vallasasja läbivaatus, valdusesse sisenemine, valduse läbivaatus kohaldamise protokoll, kättesaadav Politsei- ja piirivalveameti siseveebist <ppa-siseveeb.polsise/blanketid/politseitoo-blanketid/index.dot> (10.03.2011)

Politseiseadus 20.09.1990, jõustunud 08.10.1990 – RT 1990, 10, 113 ... RT I 2008, 28,181

Reiner, R., *The politics of the police* (3rd ed),(New York: Oxford University Press Inc., 2002)

Riigikogu, „Avaliku teabe ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seaduse eelnõu 891 SE I“ (2010), <www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1259067&u=20110326185742> (07.02.2011)

Riigikogu, „Avaliku teabe ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri“ (2010), <www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1259067&u=20110326185742> (07.02.2011)

Riigikogu, „Haldusmenetluse seaduse ja Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri“ (2000), <www.riigikogu.ee/?page=eelnou2&op=ems&eid=456&assembly=9&u=20110326191619> (08.02.2011)

Riigikogu, „Korralduse seaduse eelnõu seletuskiri“ (2007), <www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&eid=93502&emshelp=true&u=20110326184749> (06.02.2011)

Riigikogu, „Politsei ja piirivalve seaduse eelnõu seletuskiri“ (2008), <www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=408188&u=20110326190645> (29.01.2011)

Saksamaa korrakaitseorganite seadus (*Ordnungsbehördengesetz*, lühendatult OBG), kättesaadav Saksamaa Põhja-Rein-Vestfaaleni justiitsportaali kodulehelt <[www.lexsoft.de/lexisnexis/justizportal - nrw.cgi?xid=167198,1](http://www.lexsoft.de/lexisnexis/justizportal-nrw.cgi?xid=167198,1)> (06.02.2011)

Saksamaa Põhja-Rein-Vestfaaleni politseiseadus (*Polizeigesetz*, lühendatult PolG NW), kättesaadav Saksamaa Põhja-Rein-Vestfaaleni politsei kodulehelt <[www.polizei-nrw.de/im/stepone/- data/downloads/31/00/00polgnrw.pdf](http://www.polizei-nrw.de/im/stepone/-data/downloads/31/00/00polgnrw.pdf)> (06.02.2011)

Schwemer, H., „Põhiseaduse nõuded politseiõigusele“, 12 *Juridica* (2004), nr 7, 443-451

Tallinna Ringkonnakohtu taotlus tunnistada käibemaksuseaduse § 18 lg 8 teine lause kehtetuks, põhiseaduslikkuse järelevalve asi nr 3-4-1-1-02, Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium, kohtuotsus, 06.03.2002

Triipan, M., „Proportsionaalsuse printsiip riigi- ja haldusõiguses“, 9 *Juridica* (2001), nr 5, 305-313

Truuväli, E.-J., *et al, Eesti Vabariigi põhiseadus: Kommenteeritud väljaanne* (Tallinn: Juura, 2002)

Tsiviilseadustiku üldosa seadus 27.03.2002, jõustunud 01.07.2002 – RT I 2002, 35, 216 ... RT I 2010, 38, 231

Välisõhu kaitse seadus 05.05.2004, jõustunud 30.09.2004, osaliselt 27.11.2004 – RT I 2004, 43, 298 ... RT I, 31.12.2010, 3

Õiguskantsler, „Soovitus Lääne Prefektuurile õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks seoses politsei pädevusega mürakaebuste lahendamisel“ 2010, <[www.oiguskantsler.ee/public/resources/editor/File/OMBUDSMANI_MENETLUSED/Soovitudused_oigusparasuse_ ja_ hea_ halduse_ tava_ jargimiseks/2010/L_ ne_ Prefektuur.pdf](http://www.oiguskantsler.ee/public/resources/editor/File/OMBUDSMANI_MENETLUSED/Soovitudused_oigusparasuse_ja_hea_halduse_tava_jargimiseks/2010/L_ne_Prefektuur.pdf)> (06.02.2011)

Õiguskantsler, „Õiguskantsleri 2003.-2004.aasta tegevuse ülevaade“ 2004, <www.oiguskantsler.ee/.files/11.pdf> (06.02.2011)

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1. Saksamaa ja Eesti politsei järelevalve meetmete võrdlus _____ lk 17

Tabel 2. Viibimiskeelu kohaldamise otsustustasandid ja ajalised piirangud _____ lk 19

LISA 1. POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETMETE TURVAKONTROLL, VIIBIMISKEELD, ISIKU LÄBIVAATUS, SÕIDUKI PEATAMINE KOHALDAMISE PROTOKOLL

Järelevalve meetme kohaldamise P R O T O K O L L

“ ____ ” _____ 20 ____ .a.

(politseiasutus)

(protokolli koostaja ametinimetus ning ees- ja perekonnanimi)

(meetme kohaldamise aadress)

Järelevalve meetmele allutatud isik:

Ees- ja perekonnanimi/nimetus _____

Isikukood või sünniaeg/ reg. kood _____

Elukoht/asukoht _____

Järelevalve meetme kohaldamise algus: „ ____ ” _____ 20 ____ a. kell _____

Turvakontroll PPS § 7³⁴ alusel

Isiku läbivaatus PPS § 7³⁵ alusel

Viibimiskeeld PPS § 7³¹ alusel

Sõiduki peatamine PPS § 7³² alusel

Meetme eesmärk _____

(ohtliku või keelatud eseme leidmine, ohu väljaselgitamine või tõrjumine või korrariikumise kõrvaldamine,

kaitstava isiku või valvetava objekti ohutuse tagamine vms)

Meetme rakendamise kirjeldus

(isiku või riietuse vaatlus; kompimine; tehnilise vahendi või teenistuslooma kasutamine; keha või selle õõnsuste, riietuse läbivaatus)

(viibimiskeelu aeg, koht, ulatus ja tähistuse viis; isiku andmed, kelle suhtes on lähenemise keeld)

(sõiduki mark ja reg.nr, mille juhile anti peatumismärkuanne, selle andmise kirjeldus – sõidukist, jalgsi politseiametniku poolt, vormireetus jms)

Meetme rakendamise tulemus

Kohaldati vahetut sundi

(kes kohaldas ja kelle või mille suhtes – isik, loom või asi)

_____ suhtes

Füüsiline jõud

Erivahend (alla joonida): 1) käerauad; 2) jalarauad; 3) sidumisvahendid; 4) teenistusloom;

Teenistusrelv (alla joonida): 1) tulirelv; 2) gaasirelv; 3) pneumorelv; 4) külmrelv; 5) elektrišokirelv.

Isikut hoiatati enne relva või erivahendi kasutamist

Isikut ei hoiatatud enne relva või erivahendi kasutamist

_____ (asjaolude selgitus, miks hoiatamine polnud võimalik)

Vahetu sunniga kaasnenud kehavigastuste/kahju ja sellega seonduv tegevus:

_____ (vigastuste või kahju kirjeldus, esmaabi andmine, kiirabi kutsumine, valveta jäänud vara valve tagamine vms)

Järelevalve meetmele allutatud isiku ütlused ja taotlused:

Järelevalve meetme kohaldamise lõpu aeg: “ _____ ” _____ 20 ____ .a. kell _____

Järelevalve meetme kohaldamisel osalenud või juures viibinud isikud (tervishoiu teenuse osutaja/ arst; tõlk vm):

_____ (nimi ja allkiri)

_____ (nimi ja allkiri)

Järelevalve meetmele allutatud isik: _____
(allkiri)

Protokolli koostanud politseiametnik: _____
(allkiri)

Protokoll koostatakse kui seda peab vajalikuks politseiametnik või isik esitab põhjendatud taotluse. Sunni rakendamise korral on protokollimine kohustuslik.

LISA 2. POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETME VALLASASJA LÄBIVAATUS, VALDUSESSE SISENEMINE, VALDUSE LÄBIVAATUS KOHALDAMISE PROTOKOLL

Järelevalve meetme kohaldamise P R O T O K O L L

“ ____ ” _____ 20 ____ .a.

_____ (politseiasutus)

_____ (protokolli koostaja ametinimetus ning ees- ja perekonnanimi)

_____ (meetme kohaldamise aadress)

Järelevalvemeetmele allutatud isik:

Ees- ja perekonnanimi/nimetus _____

Isikukood või sünniaeg/ reg. kood _____

Elukoht/asukoht _____

Järelevalve meetme kohaldamise algus: „____“ _____ 20 ____ a. kell _____

- Vallasasja läbivaatus PPS § 7³⁶ alusel**
- Valdusesse sisenemine PPS § 7³⁷ alusel**
- Valduse läbivaatus PPS § 7³⁸ alusel**

Meetme eesmärk

_____ (ohtliku või keelatud eseme leidmine, ohu väljaselgitamine või tõrjumine või korrariikumise kõrvaldamine,

_____ kaitstava isiku või valvetava objekti ohutuse tagamine)

Meetme rakendamise kirjeldus

Meetme rakendamise tulemus

Kohaldati vahetut sundi _____

- Füüsiline jõud**
- Erivahend (alla joonida):** 1) käerauad; 2) jalarauad; 3) sidumisvahendid; 4) teenistusloom;
- Teenistusrelv (alla joonida):** 1) tulirelv; 2) gaasirelv; 3) pneumorelv; 4) külmrelv; 5) elektrišokirelv.
- Isikut hoiatati enne relva või erivahendi kasutamist
- Isikut ei hoiatatud enne relva või erivahendi kasutamist

(asjaolude selgitus, miks hoiatamine polnud võimalik)

Vahetu sunniga kaasnenud kehavigastuste/kahju ja sellega seonduv tegevus:

(vigastuste või kahju kirjeldus, esmaabi andmine, kiirabi kutsumine, valveta jäänud vara valve tagamine vms)

Järelevalve meetmele allutatud isiku ütlused ja taotlused:

Järelevalve meetme kohaldamise lõpu aeg: “_____” _____ 20____.a. kell _____

Järelevalve meetme kohaldamisel osalenud või juures viibinud isikud (KOV esindaja, jur.isiku esindaja; omaniku või valdaja määratud täisealine isik, tõlk vm):

(nimi ja allkiri)

(nimi ja allkiri)

Järelevalve meetmele allutatud isik: _____

(allkiri)

Protokolli koostanud politseiametnik: _____

(allkiri)

LISA 3. POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETME VALLASASJA HOIULEVÕTMINE KOHALDAMISE PROTOKOLL

Vallasasja hoiulevõtmise P R O T O K O L L

“ _____ ” _____ 20 ____ a. _____
(politseiasutus)

(protokolli koostaja ametinimetus ning ees- ja perekonnanimi)

(meetme kohaldamise aadress)

PPS § 7³⁹ alusel järelevalvemeetmele allutatud isik:

Ees- ja perekonnanimi/nimetus _____

Isikukood või sünniaeg/ reg. kood _____

Elukoht/asukoht _____

Järelevalve meetme kohaldamise algus: „ _____ “ _____ 20 ____ a. kell

Vallasasja hoiulevõtmise eesmärk:

- Vahetu ohu tõrjumiseks
- Korrarikkumise kõrvaldamiseks
- Kaotamise, hävimise, kahjustamise vahetu ohu korral asja kaitseks kui ohus on avalik huvi
- _____ seadusest tuleneb asja omamiseks loa kohustus
- Isikut ennast või teist isikut ohustada võiv ese, mis avastati turvakontrolli käigus
- Asi, mida võib kasutada kinnipeetud isik enda või teise isiku tapmiseks või vigastamiseks või võõra asja kahjustamiseks või põgenemiseks

Meetme rakendamise kirjeldus _____

Meetme rakendamise tulemusena hoiulevõetud vallasasjad _____

(nimetus, kogus, kirjeldus)

Vallasasja hoidmise koht: _____

Vallasasja andmine vastutavale hoiule _____

Kohaldati vahetut sundi _____

(kes kohaldas ja kelle või mille suhtes – isik, loom või asi)

_____ suhtes

- Füüsiline jõud**
- Erivahend (alla joonida):** 1) käerauad; 2) jalarauad; 3) sidumisvahendid; 4) teenistusloom;
- Teenistusrelv (alla joonida):** 1) tulirelv; 2) gaasirelv; 3) pneumorelv; 4) külmrelv; 5) elektrišokirelv.
- Isikut hoiatati enne relva või erivahendi kasutamist
- Isikut ei hoiatatud enne relva või erivahendi kasutamist

(asjaolude selgitus, miks hoiatamine polnud võimalik)

Vahetu sunniga kaasnenud kehavigastuste/kahju ja sellega seonduv tegevus:

(vigastuste või kahju kirjeldus, esmaabi andmine, kiirabi kutsumine, valveta jäänud vara valve tagamine vms)

Vallasasja hoiulevõtmisele allutatud isiku ütlused ja taotlused: _____

Vallasasja hoiulevõtmise kohaldamise lõpu aeg: “ _____ ” _____ 20 ____ .a. kell _____

Vallasasja hoiulevõtmisel osalenud või juures viibinud isikud

(nimi ja allkiri)

(nimi ja allkiri)

Vallasasja hoiulevõtmisele allutatud isik: _____

(allkiri)

Protokolli koostanud politseiametnik: _____

(allkiri)

Protokolli koopia väljastatakse viivitamata isikule, kellelt asi hoiule võetakse.

LISA 4. POLITSEI JÄRELEVALVE ERIMEETMETE KOHALDAMISE NÕUDED

Erimeede	Kohaldamise alused	Piirangud	Protokollimine
Viibimiskeeld PPVS § 7 ³¹	1) isiku elu või tervist ähvardava ohu korral 2) ülekaaluka avaliku huvi kaitseks 3) kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks 4) kaitstava isiku ohutuse tagamiseks 5) süüteomenetluse läbiviimiseks	* Politsei võib kehtestada kuni 12 tunniks, kauemaks kui 12 tunniks kehtestab siseminister. * Punktis 2 kehtestab Politsei- ja Piirivalveameti peadirektor või prefekt	soovitav
Valdusesse sisenemine PPVS § 7 ³⁷	1) kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks 2) ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrariikkumise kõrvaldamiseks, kui valdusest levivad väljapoole teist isikut oluliselt häirivad mõjutused ning nende kõrvaldamine ei ole mul viisil võimalik.	* Valdusesse sisenetakse võimaluse korral valdaja (õigustatud isiku) juuresolekul * Valdusesse sisenetakse kell 07.00-23.00 * Äriruumidesse sisenetakse võimalusel nende lahtioleku ajal * Eluruumi võib valdaja teadmiseeta siseneda ainult vahetu kõrgendatud ohu tõrjumiseks	kohustuslik
Valduse läbivaatus PPVS § 7 ³⁸	1) kui on alust arvata, et piiratud või tähistatud kinnisasjal, ehitises või ruumis viibib isik, kellelt võib võtta seaduse alusel vabaduse või kelle elu, tervis või kehaline puutumatus on tingituna tema abitust seisundist ohustatud 2) kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks 3) kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks	* vajalik asukohajärgse halduskohtu eelnev luba * kõrgendatudohu tõrjumisel tuleb halduskohtu luba võtta esimesel võimalusel * kell 23.00-07.00 võib eluruumi läbivaadata ainult vahetu kõrgendatud ohu tõrjumiseks * läbivaatuse jures võib viibida valdaja või tema poolt määratud isik * kui eelpool nimetatud isikut kohapeal ei ole, siis tuleb kutsuda juurde KOV ametnik	kohustuslik
Vallasasja hoiulevõtmine PPVS § 7 ³⁹	1) vahetu ohu tõrjumiseks või korrariikkumise kõrvaldamiseks 2) asja omaniku või valdaja kaitseks asja kaotamise, hävimise või olulise kahjustamise vahetu ohu eest, kui samal ajal on ohus avalik huvi 3) kui seaduse alusel on asja valdamiseks vaja luba, mis asja valdaval isikul puudub 4) kui asja valdab isik, kellelt on seaduse alusel võetud vabadus, ning on oht, et isik kasutab asja enda või teise isiku tapmiseks või vigatsamiseks või võõra asja kahjustamiseks või põgenemiseks 5) turvakontrolli käigus on tuvastatud ese, mis ei ole seadusega keelatud, kuid võib ohustada isikut ennast või teist isikut	puuduvad	kohustuslik ja koopia isikule, kellelt asi ära võeti
<p>oht- olukord, kus ilmnenud asjaoludele antava objektiivse hinnangu põhjal võib pidada piisavalt tõenäoliseks, et lähitulevikus leiab aset korrariikkumine</p> <p>vahetu oht- olukord, kus korrariikkumine leiab juba aset või on suur tõenäosus, et see kohe algab</p> <p>kõrgendatud oht- on oht isiku elule, kehalisele puutumatusse, füüsilisele vabadusele, suure väärtusega varalisele hüvele või suure keskkonnakahju tekkimise oht</p>			

LISA 5. ANDMED INTERVJUEERITAVATE KOHTA

	nimi	ametikoht	vanus	politsei staaž	läbiviimine ja kuupäev	
1	Janno Ruus	Rapla PJ juht	38	18	telefon	18.03.2011
2	Margus Kaldma	Haapsalu PJ juht	38	20	telefon	17.03.2011
3	Moonika Raudsepp	Kärdla KJ välijuht	28	9	telefon	18.03.2011
4	Kalmet Valge	Kuressaare PJ välijuht	41	19	telefon	20.03.2011
5	Avo Kail	Kärdla KJ juht	43	19	telefon	9.03.2011
6	Jaanus Peitre	Rapla PJ välijuht	48	16	telefon	10.03.2011
7	Halar Hallimäe	Pärnu PJ välijuht	33	12	telefon	11.03.2011
8	Indrek Jegorov	Paide PJ välijuht	38	18	vahetu	17.02.2011
9	Tõnu Kivis	Paide PJ juht	40	20	vahetu	9.03.2011
10	Kaido Vahter	Kuressaare PJ juht	39	19	telefon	23.03.2011
11	Meelis Laurmann	Haapsalu PJ välijuht	40	16	telefon	22.03.2011
12	Mehis Mets	Pärnu PJ juht	33	11	telefon	21.03.2011